

İKİV DEĞERLENDİRME NOTU

COVID-19 SONRASI DÜNYA VE AB: NORMALE
DÖNÜŞ MÜ? YENİ NORMAL Mİ?

İKİV Uzman Kadrosu

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

COVID-19 Sonrası Dünya ve AB: Normale Dönüş mü? Yeni Normal mi?

COVID-19 salgınının İtalya'dan başlayarak, AB üyesi devletlerde ortaya çıkışı dört ayı aştı. Artık enfeksiyona yakalanan ve yaşamını kaybedenlerin sayısında azalma yaşanmaya başlandı. AB üyesi devletler normalleşme adımlarını haziran başı itibarıyla atmaya başladılar. Ancak yaşam yavaş yavaş eskiye dönerken, COVID-19'un hala önemli bir risk olmaya devam ettiğini ve henüz aşısının bulunmadığını hatırlamakta fayda var. Dünya Sağlık Örgütü rakamlarına göre, bu değerlendirme notu yayına hazırlanırken, 14 Temmuz itibarıyla toplam 12.879.480 vaka ve 568.584 ölüm gerçekleştiği belirtiliyor. Avrupa'daki vaka sayısı ise toplamda 2.925.686 olarak kaydedilmiş. 21 Şubat'ta 2 vaka ile başlayan COVID-19 salgınında, 1 Nisan'da vaka sayısını 41.489'a yükseltmişti. 1 Temmuz'da ise 27.582 olarak kaydedilmiş durumda. Yani salgını geride bırakmasak da, ülkelerin artık özellikle krizin ekonomik ve sosyal etkileri karşısında dayanma güçleri kalmadı ve salgın bittiği için değil, dayanma güçleri tükendiği için karantina ve sokağa çıkma yasağı uygulamaları terk ediliyor. Virüse karşı sosyal mesafe, maske takma ve hijyen kuralları uygulanmaya çalışılsa da özellikle büyük şehirlerde ve futbol maçı gibi kalabalık ortamlarda bu kuralları uygulamak kolay olmuyor. Sonbaharda COVID-19 bulaşma oranının tekrar yaygınlaşması ve ikinci bir dalgadan bahsedilmesi de korkutucu bir olasılık olarak zihinleri meşgul etmeye devam ediyor.

COVID-19'un kısa bir sürede tüm dünyaya yayılması, birçok ülkenin etkin önlem almakta geç kalması, sağlık sistemlerinin çökmesi ve uluslararası yardımlaşmanın gecikmeli olarak ortaya çıkması bundan sonra bu tür krizlere karşı dayanıklı sistemler oluşturma ihtiyacını gündeme getirdi. Bunun da ötesinde COVID-19'un ortaya çıkışının insanın hayvanların yaşam alanlarına girmeleri ve hayvanların doğal habitatlarını yok etmeleri ile ilgili olduğu bilim insanlarıncaya ortaya atıldı. COVID-19 sonrasında devletler bir an önce normale dönülmesi konusunda sabırsızlanırken, "aslında geri dönülmek istenen normal anormal miydi?", "yeni bir normal yaratmanın zamanı geldi mi?" sorusunun irdelenmesi büyük önem taşıyor. Yeni normalin neler içerdiği konusunda bir uzlaşma sağlamak belki mümkün ama bu uzlaşmayı uygulamaya geçirmek oldukça zor.

AB bu salgına yakalandığında Aralık 2019'da işbaşı yapan yeni Avrupa Komisyonunun benimsediği yeni hedefleri gündemine almıştı. Ancak COVID-19 bu hedeflerin ne kadar kritik ve acil olduğunu daha da belirginleştirdi. AB COVID-19 krizinin hızlandırdığı bir değişim ve dönüşüm sürecine uyum sağlamayı hedefliyor. Yeşil düzen, dijital iç pazar, yeni ticaret ve sanayi stratejileri, stratejik özerklik bu yeni dönemde AB'nin yenilenmesine rehberlik edecek kavram ve hedefler olarak öne çıkıyor. Bu değerlendirme notunda İKV uzmanları kilit sektör ve alanlarda AB'nin yeni normale geçişini ele alıyor.

COVID-19 Sonrası AB'nin Yeni Sanayi Stratejisi

AB ekonomisinin %20'sinden fazlasını oluşturan sanayi, Birliğin gelişmesi ve refahında önemli rol oynuyor. Yaklaşık 35 milyon kişiye istihdam sağlayan AB sanayi, mal ihracatının da %80'ini teşkil ediyor¹.

AB, hızla değişen küresel koşullar ve başta dijitalleşme olmak üzere gelişen teknolojiler karşısında, hem bunlara uyum sağlamak hem öncü rol oynamak, öte yandan küresel rekabet gücünü artırmak ve bu rekabette lider konuma ulaşmak amacıyla yeni bir sanayi stratejisi ortaya koydu.

Öte yandan 2020'de tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 küresel salgınının yarattığı olumsuz etkileri ortadan kaldırmak, AB sanayisini ve ekonomisini toparlamak amacıyla gerek üye ülkeler, gerek AB çapında atılan adımlar ve kurtarma planları yeni bir AB sanayi stratejisinin ortaya koyulmasının gerekliliğini de daha açık bir şekilde gösterdi.

Özellikle, AB'de COVID-19 krizinden etkilenen sanayi sektörleri, tedarik zincirlerini toparlamaya yönelik ve sera gazı emisyonlarını en aza indirecek birçok önlemin sadece üye ülkeler kapsamında değil, AB çapında ele alınması ve sürdürülebilirliğin tüm AB düzeyinde gerçekleşecek büyük bir eylem ile sağlanması gerektiği görüldü. Salgın, AB'de tedarik zincirlerini kısıtlanıp sektöre uğrattırken, başta Çin olmak üzere ne kadar dışa bağımlı olduğu ve AB'nin kritik ürünlerde kendine yeterli olmasının önemini ortaya çıkardı.

Öte yandan, 2008 ve 2011 küresel mali krizleri, krizlerin AB üye ülkeleri arasında giderek asimetrik olarak gelişme eğiliminde olduğunu gösterdi. Bazı üye ülkeler ekonomik koşullarına göre krizden daha az etkilenirken ve toparlanmada daha fazla aşama kaydederken bazı ülkeler ise bunun tersi bir gelişme gösterdi. Ancak kriz sadece AB içi dengesizlikleri değil, AB dışından gelen tehditlerle Birliğin rekabet edebilirliğini de etkiliyor. AB sanayisinin, gittikçe artan bir şekilde başta Çin olmak üzere üçüncü ülkelerin AB'de şirket satın almaları ve ortaklıkları ile rekabet gücü olumsuz etkilenebiliyor².

COVID-19 krizi tüm dünyada olduğu gibi AB'de de dijitalleşmenin önemini ortaya çıkardı. Üye ülkeleri, hizmetleri, şirketleri ve üreticilerle tüketicileri birbirine bağlayan dijitalleşme alanında eksiklikler olduğunda, bunun domino etkisi yaratabileceği ve bağlantılı yapıların da çökebileceğini ortaya çıkardı.

¹ European Commission Factsheet, A new Industrial Strategy for a Globally Competitive, Green and Digital Europe EU Industrial Strategy, March 2020.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/attachment/863067/EU_industrial_strategy_en.pdf.pdf

Erişim tarihi: 07.07.2020

² Kajsa Borgnäs, Social Europe, Let this time be different!

Avrupa Komisyonu tarafından 10 Mart 2020 tarihinde açıklanan Avrupa İçin Yeni Sanayi Stratejisi'nin³ temelini küresel ölçekte rekabet edebilir, yeşil ve dijital bir Avrupa hedefi oluşturuyor. Çevrenin korunması ve iklim değişikliği ile mücadele, özellikle son 10 yılda AB'nin ana gündeminde olup çeşitli düzenlemeler yaptığı ve önlemler aldığı bir alan. Ancak günümüzde iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin ciddi şekilde ortaya çıkması ve toplumları, ekonomik ve sosyal alanlar da dahil olmak üzere çok çeşitli şekillerde etkiler ve tehdit eder hale gelmesi bu alandaki mücadele ve önlemlerin sanayi politikalarına daha fazla entegre edilmesi gereğini ortaya koydu.

Bu bağlamda Avrupa Komisyonununun 11 Aralık 2019'da ortaya koyduğu Avrupa Yeşil Düzeni (*European Green Deal*) AB'nin yeni büyüme stratejisini ve yol haritasını oluşturuyor ve Avrupa'yı 2050'ye kadar karbon salınımlarını en az seviyeye indirerek iklime zarar vermeyen bir kıtaya dönüştürmeyi hedefliyor. Avrupa Yeşil Düzeni'nin yol haritası çerçevesinde AB'nin hedeflerini destekleyen Avrupa İklim Yasası", "Biyoeçitlik Stratejisi", "Yeni Sanayi Stratejisi", "Döngüsel Ekonomi Eylem Planı", "Sürdürülebilir Gıda Stratejisi" gibi diğer stratejilerin de belirlenmesi planlandı.

AB sanayii günümüzde dünyada yaşanan zorluk ve fırsatlar karşısında lider bir rol üstlenmeyi planlıyor. Enerji yoğun sektörler de dâhil olmak üzere sanayinin tüm değer zincirleri de burada kilit öneme sahip. Tüm değer zincirlerinin karbon ayak izlerini azaltmaları ve aynı zamanda uygun fiyatlı, temiz teknoloji çözümleri sunarak ve yeni iş modelleri geliştirerek bu geçişi hızlandırmaları gerekiyor. Öte yandan çevreyi kirletmeyen ve döngüsel ekonomiyi destekleyen ve daha rekabetçi olmayı hedefleyen sanayinin bunları gerçekleştirebilmesi için daha güvenli ve temiz enerji ve hammadde tedarik etmesi gerekiyor. Araştırma, inovasyon, dağıtım ve güncel altyapı yatırımlarının artırılmasının, yeni üretim süreçlerinin geliştirilmesini ve bu süreçte yeni istihdam yaratılmasının desteklemesi hedefleniyor.

AB sanayisinin ortaya koyduğu daha rekabetçi, daha yeşil olma hedeflerinin yanında diğer bir önemli hedef de dijitalleşmenin artırılması ve bu alanda AB'nin öncü rol oynaması. Dijital teknolojiler sanayinin çehresini ve iş yapma şekillerini değiştiriyor. Yeni iş modelleri yaratırken, sanayinin daha üretken olmasını sağlıyor, çalışanlara yeni beceriler kazandırıyor ve aynı zamanda ekonominin karbondan arındırılmasını destekliyor. Dijital sektörün, hem temiz teknoloji çözümleri kaynağı olarak hem de kendi karbon ayak izini azaltarak Avrupa Yeşil Düzeni'ne katkıda bulunması bekleniyor.

Komisyon yayımladığı, "Avrupa'nın Dijital Geleceğini Şekillendirme Stratejisi" ile AB'nin teknoloji ve dijital alanda egemenliğini nasıl koruyabileceği ve küresel dijital lider olabileceğine ilişkin vizyonunu ortaya koydu. Yapay zekâ ve veri analizi dijitalleşmenin önde gelen alanları. Yapay zekâ, 5G, veri ve meta veri analitiği gibi alanlarda araştırmaya ve teknolojinin dağıtımına yapılan yatırımın hızlandırılması önem taşıyor. Yapılan araştırmalar 2018'de, AB'de her 10 şirketten sadece birinin büyük veri analizi yaptığını ve 4 şirketten birinin bulut bilişim hizmetlerini kullandığını ortaya koyuyor. Komisyonun yayımladığı Avrupa Veri Stratejisi'nde⁴

³ European Commission, Communication, A New Industrial Strategy For Europe, COM(2020) 102 final.

⁴ Communication from the European Commission, A European strategy for data, COM(2020) 66 final.

belirtildiği gibi AB, işletmelerin ürünlerini geliştirmek amacıyla veri oluşturmaları, bunları saklayabilmeleri, kullanabilmeleri ve bütün bunları değerlerin korunması, kişilerin haklarına ve gizliliğine saygı gösterilmesini gözeterek şekilde gerçekleştirerek uluslararası düzeyde rekabet edebilmelerini sağlayacak bir çerçeveye ihtiyaç duyuyor.

AB sanayii bir dönüşüm sürecinden geçiyor. Bu süreçte, son önemde gittikçe daha somut olarak şekillendirilen “iklim nötr” olmaya ve dijital liderliğe geçiş AB’nin sanayi stratejisinin iki ana hedefini oluşturuyor. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde ise AB’nin dayanak noktaları KOBİ’ler ve Tek Pazar. AB, Tek Pazar’ın sağladığı avantajlar ve ekonomiye kattığı güçten yararlanarak rekabet gücünü artırmayı ve küresel standartların belirlenmesinde öncü rol oynamayı hedefliyor. Ayrıca Avrupa Komisyonu sanayi stratejisiyle birlikte KOBİ stratejisini de ortaya koydu⁵.

Yeni Bir Sanayi Stratejisi

AB’nin sanayide liderliğini desteklemek üzere oluşturulan Yeni Sanayi Stratejisi üç temel önceliğin sağlanmasına yardımcı olmayı amaçlıyor: Avrupa sanayisinin küresel rekabet gücü artırılırken, AB’de ve küresel düzeyde dengeli bir oyun alanının sürdürülmesi, 2050 yılına kadar Avrupa’nın iklimini nötr hale getirilmesi ve Avrupa’nın dijital geleceğinin şekillendirilmesi.

Yeni Sanayi Stratejisi AB’nin sanayi dönüşümünün temel unsurlarını belirliyor ve gelecekte gerçekleştirilmesi önerilen bir dizi eylem ortaya koyuyor:

- AB’nin teknolojiye egemen olmasını desteklemek, küresel aktör olmasını teşvik etmek, fikri mülkiyet hırsızlığına karşı daha iyi mücadele etmek ve yasal çerçeveyi yeşil ve dijital geçişlere uyarlamak amacıyla Fikri Mülkiyet Eylem Planı oluşturulması planlanıyor.
- Dijitalleşme, yeşil ekonomi ve döngüsel ekonominin getirdiği yeni koşullara uyum sağlamak amacıyla şirket birleşmeleri ve devlet yardımları esaslarının uygunluk kontrolünün sürekli değerlendirilmesi de dâhil olmak üzere AB rekabet kurallarının sürekli gözden geçirilmesi tasarlanıyor.
- Gerek AB içinde gerek AB dışında adil rekabet kurallarının işleyebilmesi amacıyla Tek Pazar’da yabancı sübvansiyonların yanı sıra AB’nin kamu alımları ve AB fonlarına yabancı şirketlerin erişiminin neden olduğu rekabeti bozucu etkileri ele almak ve mücadele etmek için bir Beyaz Kitap hazırlanacak. Bu çalışmalar Dünya Ticaret Örgütü’nde (DTÖ) sanayi sübvansiyonlarına ilişkin küresel kuralları güçlendirmek için devam eden çalışmalarla ve üçüncü ülkelerdeki kamu alımlarına karşılıklı erişim eksikliğine yönelik eylemlerle birlikte ele alınacak.
- Enerji yoğun sanayilerin modernizasyonu ve bu sanayilerin karbon emisyonlarını azaltmak ya da ortadan kaldırmak, kısacası sanayiye karbondan arındırmak, sürdürülebilir ve akıllı hareketlilik sağlayan sanayileri desteklemek, enerji verimliliğini artırmak ve düşük karbonlu

⁵ Communication from the European Commission, An SME Strategy for a Sustainable and Digital Europe, COM(2020) 103 final.

enerjinin rekabetçi fiyatlarla, yeterli ve sürekli tedarikini sağlamak amacıyla kapsamlı önlemler alınacak.

AB sanayiinin özellikle kritik hammaddeler alanında kendine yeter ve bağımsız olması büyük önem taşıyor. Bunun için yeni bir AB tıbbi ilaçlar stratejisine dayanan Kritik Hammaddeler ve Tıbbi İlaçlar Hakkında Eylem Planı ile stratejik hammadde tedarikinin güvence altına alınması ve diğer yandan da dijital altyapıların ve anahtar teknolojilerin gelişmesinin desteklenmesi planlanıyor.

- Sanayinin karbondan arındırılmasını hızlandırmak ve AB'nin sanayide liderliğini korumak amacıyla Temiz Hidrojen İttifakı, ardından da düşük karbonlu sanayiler, sanayide bulut teknolojiler, platformlar ve hammaddeler alanlarında ittifaklar oluşturulacak.
- Kamu alımlarında çevrenin korunmasının gözetilmesine yönelik yeşil kamu alımına ilişkin mevzuatın düzenlenmesi çalışmaları yapılıyor.
- Yenilik, yatırım ve becerilere yeniden odaklanılması planlanıyor.

Yeni Bir KOBİ Stratejisi

KOBİ'ler AB'de tüm işletmelerin %99'dan fazlasını kapsarken, AB ekonomisinin de belkemiğini oluşturuyor. AB sanayisinde kilit rol oynayan KOBİ'ler yeni sanayi yaklaşımının da merkezinde yer alıyor. Yeni Sanayi Stratejisi AB'nin iki yeni temel stratejisi olan karbon nötr ve dijital ekonomiye geçişte KOBİ'lerin öncü rol oynamalarını desteklemeyi amaçlıyor. Söz konusu geçişlerin sağlanabilmesi için de KOBİ'lerin gerekli becerilere erişimi önem kazanıyor. Komisyon, bu geçişler için KOBİ'lerin kapasitesini geliştirmek amacıyla Avrupa İşletmeler Ağı'nı özel sürdürülebilirlik danışmanları ile geliştirmeyi planlıyor. Ayrıca, KOBİ'leri dijital yeniliklere entegre olabilmeleri için güçlendirmek amacıyla Dijital İnovasyon Merkezleri Avrupa'da her bölgede yaygınlaştırılacak ve dijital eğitim olanakları sunacak.

Komisyon, KOBİ'lerin Tek Pazar'da ve AB dışında faaliyet göstermelerini kolaylaştırmak için iş yapma veya ölçek büyümeye ilişkin mevzuat ve uygulama alanındaki engelleri kaldırmaya yönelik eylemler öneriyor. Bu eylemlerden biri de KOBİ'lerin ticari faaliyetlerinde yaşadıkları tahsilat sorunlarına yönelik. Komisyon, özellikle yeni bir sanal gözlemevi ve uyuşmazlıkların alternatif yollarla çözümü gibi uygulamalarla KOBİ'lere ödemelerin hızlandırılmasına çalışıyor. Diğer bir konu ise KOBİ'lerin AB genelinde halka açılmasının daha erişilebilir hale getirilmesi. Bunun için Komisyon InvestEU KOBİ penceresi altında KOBİ İlk Halka Arz Fonu'nu destekleyecek. Ayrıca kadınların yönettiği şirketlere ve fonlara yatırımları teşvik ederek kadın girişimciliğini güçlendirecek. Komisyon, Avrupa'yı iş kurma ve büyüme için en elverişli bir yer haline getirmek amacıyla AB ülkelerini şirketlere tek noktadan hizmet desteği (*one-stop shop*) sağlamaya davet ediyor. Yüksek teknoloji KOBİ'lerin ve *start-up*'ların büyümesinin hızlandırılması da Komisyonun planları arasında. Bu amaçla AB Start-up Ülkeleri Standardı kapsamında KOBİ'lerin en iyi uygulamaları paylaşımları ve benimsemeleri planlanıyor. Bütün bu önlemlere politika düzeyinde bağlılık sağlamak üzere üst düzey bir AB KOBİ Elçisi, ulusal KOBİ elçileri, bölgesel ve yerel yetkililerle yakın işbirliği ve koordinasyon sağlayacak.

Tüketicilere ve İşletmelerin Hizmet Eden Bir Tek Pazar

Tek Pazar AB'nin küresel rekabet gücünün artırılmasında elinde bulundurduğu en önemli imkânlardan birisi. AB, Tek Pazar'ın sağladığı avantajlar ve ekonomiye kattığı güçten yararlanarak küresel standartların da belirlenmesinde öncü rol oynamayı hedefliyor. AB işletmelerine ticaret ve rekabeti teşvik eden ve verimliliği artıran geniş bir iç pazar sunan Tek Pazar günümüze kadar 56 milyon yeni iş yaratırken, AB GSYH'sinde %8-9 oranında ilave artış sağladı. Tek Pazar'da faaliyet gösteren KOBİ'lerin %80'i kendi ülkeleri dışında başka AB üyesi ülkelere ihracat yapıyor. Daha fazla bütünleşen Tek Pazar'ın, başta imalat sanayinde yılda ilave 180-270 milyar avro ve hizmetlerde 338 milyar avro olmak üzere pek çok alanda daha fazla büyüme sağlama potansiyeli mevcut. Bu şekilde AB GSYH'sinin de yaklaşık %12 oranında artması öngörülüyor. Tek Pazarın temel yapı taşı olan rekabet politikası şirketleri daha rekabetçi hale getirirken aynı zamanda eşit bir oyun alanına oluşturulmasına katkıda bulunuyor, yeniliği yönlendirirken tüketicilere daha fazla seçenek sağlıyor.

AB'de işletmelere büyük bir iç pazar sunan Tek Pazar, AB'nin en büyük başarılarından biri olarak görülüyor. AB içindeki rekabeti ve ticareti teşvik eden Tek Pazar, AB vatandaşlarına daha geniş bir ürün ve hizmet seçeneği ile daha fazla istihdam ve girişimcilik fırsatları sunuyor, aynı zamanda işletmelere de küresel arenada rekabet edebilmelerine imkân sağlıyor.

Ancak Tek Pazar'ın sağladığı bütün bu imkânlara rağmen, potansiyelinin tam olarak kullanılmasının önünde birtakım engeller halen mevcut. Komisyonun hazırladığı rapor, AB'de işletmelerin ve tüketicilerin bakış açısıyla Tek Pazar'daki yer alan engelleri ortaya koyuyor. Kısıtlayıcı ve karmaşık ulusal kurallar, sınırlı idari kapasiteler, AB kurallarının yetersiz şekilde ulusal mevzuata aktarılması ve yetersiz uygulanması Tek Pazar'ın önündeki engellerin temel nedenleri olarak belirtiliyor.

Bu engelleri aşmak için Komisyon, AB mevzuatının ihlallerinden kaynaklanan engelleri ele almayı amaçlayan "Tek Pazar Kurallarının Daha İyi Uygulanmasına Yönelik Eylem Planı"nı⁶ kabul etti. Eylem Planı, Tek Pazar kurallarının doğru bir şekilde uygulanmasını sağlamak için Avrupa Komisyonu ile üye ülkeler arasında işbirliği yapılmasını öngörüyor. Bu amaçla ortak bir Görev Gücü kurulması planlanıyor. Komisyon ayrıca Tek Pazar kurallarının gereği gibi uygulanması konusunda ulusal ve yerel otoriteleri destekleyecek ve kuralların ihlali durumunda kanuni müeyyideleri sıkı bir şekilde uygulayacak.

Sema Çapanoğlu - İKV Kıdemli Uzmanı

⁶ Communication from the European Commission, Long Term Action Plan for Better Implementation and Enforcement of Single Market Rules, COM(2020) 94.

Koronavirüs Salgınının Stratejik Özerklik Tartışmalarına ve AB Dış Politikasına Etkileri⁷

Koronavirüs salgınının küresel düzende yol açacağı etkileri şimdiden öngörmek mümkün olmasa da, salgın aslında jeopolitik ortamda bir süredir var olan eğilimleri tetikleyen ve derinleştiren bir katalizör etkisi yaratmış durumda. Dünyanın ağırlık merkezinin Batı'dan Doğu'ya doğru kayması, ABD'nin küresel liderliğinin zayıflaması, Çin'in küresel siyasette artan iddiası, çok taraflı kurumların ve kurallara dayalı uluslararası sistemin üzerine inşa edildiği liberal değerlerin giderek daha fazla sorgulanır hale gelmesi, küreselleşme karşıtı ve milliyetçi merkezkaç kuvvetlerin zemin kazanması, bu eğilimlerden en görünür olanları.

“Yeni Soğuk Savaş”ın ABD ile Çin arasında yaşanacağı öngörülerini artarken koronavirüs salgını, Vaşington ile Pekin arasında son dönemde ticaret savaşları, bölgesel konular ve Çinli teknoloji devi Huawei üzerinden dijital alandaki çatışmaları ileri boyuta taşıdı. Koronavirüsün kaynağı ve Çin'in virüsü örtbas etmeye çalıştığı iddiaları üzerinden süren söylemsel savaşın, ABD Başkanlık seçimlerine giden süreçte hız kazanması muhtemel. Öte yandan ABD ile AB arasındaki ilişkiler sıkıntılı bir dönemden geçiyor. Donald Trump'ın başkanlığında Atlantik'in iki yakası arasındaki fay hatları derinleşirken son dönemde AB-ABD ilişkilerini karakterize eden “Transatlantik ayrışmanın” Trump dönemiyle sınırlı kalmama ihtimali, Avrupalı karar alıcıları endişelendiriyor. Küresel sistemde etkili olan bu eğilimler karşısında AB nerede konumlanıyor? Koronavirüs salgını, AB'nin Çin'e yaklaşımında nasıl bir değişime işaret ediyor? Salgının stratejik özerklik tartışmaları, Birliğin Afrika ile angajmanı ve en güçlü dış politika aracı olarak görülen genişleme politikasının geleceği konularına ne gibi yansımaları olacak?

Çin ile İlişkilerde AB'nin “Sinatra Anı” Olası mı?

Koronavirüs salgını ile Vaşington-Pekin hattında tansiyon yükselirken Brüksel'in tutumu ne olacak sorusu, politika çevrelerinde merak uyandırıyor. Çin, AB'nin 2019 yılında güncellenen strateji belgesinde, aynı anda hem müşterek çıkar alanlarında işbirliği yapılabilecek ve müzakere yürütülebilecek bir ortak hem de Pekin'in iddialı bir aktör haline gelmesi ve kendini alternatif bir yönetim modeli olarak konumlandırma çabaları nedeniyle ekonomik ve sistemik bir rakip olarak tanımlanıyor.⁸ Çin-AB ilişkileri, koronavirüs salgını ile daha karmaşık bir hal almış durumda. Sağlık krizinin ilk safhasında İtalya ve İspanya gibi ülkelerden gelen yardım çağrılarına cevap vermede AB'den daha hızlı davranarak cömert ve sorumlu bir aktör profili çizmeye çalışan Pekin'in “maske diplomasisi”ne aynı zamanda yönetim modelinin kriz yönetimindeki başarısına karşın Batı demokrasilerinin salgını yönetmede sınıfta kaldığı söyleminin eşlik etmesi, AB'de alarm zillerinin çalmasına yol açtı. Koronavirüs salgını aynı zamanda, AB'nin hammadde ve ilaç sanayii gibi alanlarda Çin'e olan aşırı bağımlılığını gözler önüne serdi.

⁷ Uluslararası İlişkiler Konseyi'nin Panorama adlı web portalında Avrupa Araştırmaları Serisi altında yayımlanmıştır.

⁸ Avrupa Komisyonu, “EU-China – A Strategic Outlook”, JOIN(2019) 5 final, Strazburg, 12.03.2019, <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf> Erişim Tarihi: 01.07.2020

Bu arka plan karşısında 22 Haziran 2020 tarihinde video konferans yöntemiyle gerçekleşen AB-Çin Zirvesi'ne; AB'nin ekonomik ilişkilerde mütekabiliyet ve eşit rekabet koşulları vurgusu ile taraflar arasında Çin'in Hong-Kong politikası, siber güvenlik ve insan hakları konularındaki görüş ayrılıkları damgasını vurdu. Tarafların ortak bir bildiri yayımlamaması ve AB temsilcilerinin eleştirel tondaki açıklamaları, AB'nin Çin'e karşı tutumunu sertleştirdiği yorumlarına yol açtı. AB Konseyi Başkanı Charles Michel tarafından yapılan açıklamada, Pekin'le işbirliği ve angajman içerisinde bulunulmasının hem fırsat hem de zorunluluk olduğu vurgulanırken, tarafların aynı değerleri ve siyasi sistemleri paylaşmadıklarının kabul edilmesi gerektiği vurgusu ön plandaydı. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen ise açıklamasında, Sincan ve Tibet'teki insan hakları sorunlarına değindi ve Çin'in koronavirüse ilişkin dezenformasyon kampanyası yürüttüğü ve AB'deki hastanelerdeki bilgisayar sistemlerine yetkisiz erişim sağladığı eleştirilerinde bulundu.⁹

AB'nin Çin'e yaklaşımı değerlendirildiğinde, öncelikle uluslararası çok taraflı kurumlara katılımın Çin'in liberal demokratik normlara yakınlaşmasına yol açacağı düşüncesinin AB nezdinde geçerliliğini yitirdiği görülüyor. Buna karşın Pekin, Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla yaptığı altyapı yatırımlarıyla özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkilerini geliştirirken, Almanya ve Fransa başta olmak üzere bazı üye ülkeler Birliğin Çin'e yönelik daha sert bir duruş sergilemesi gerektiği görüşünde. Pekin'in Kuşak ve Yol Girişimi kapsamındaki yatırımlarından yarar sağlayan İtalya ve Portekiz gibi Güney Avrupa ülkeleri ile 17+1 mekanizması kapsamında bulunan AB ülkelerine göre, Çin ile ekonomik ilişkiler AB'nin geleceği açısından belirleyici önemde.¹⁰

AB Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell, Frank Sinatra'nın "My Way" şarkısına atıfta bulunarak AB'nin, Pekin-Vaşington hattında stratejik rekabet tırmanırken bağımsız bir politika izlemesi gerektiğini belirtiyor.¹¹ Birliğin, ABD-Çin rekabetinde üçüncü bir ses olması görüşü genel anlamda kabul görse de, AB başkentlerinin öncelikleri arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda bunun nasıl mümkün olacağı belirsizliğini koruyor.

Azalan Savunma Harcamaları Kısacasında "Stratejik Özerklik"

Küresel sistemdeki değişimler, AB'nin stratejik özerkliğini sağlamasını ve dayanıklılığını artırmasını zorunlu kılıyor. "Stratejik özerklik", özellikle "Avrupa Ordusu" tartışmaları ve AB'nin savunma alanında 2016 itibarıyla hız kazanan işbirliği girişimleri kapsamında moda kavram

⁹ Liyuan Lu, "Analysts See Shift in EU's Approach Toward Dealing With China", *VOA News*, 24.06.2020 <https://www.voanews.com/europe/analysts-see-shift-eus-approach-toward-dealing-china> Erişim Tarihi: 02.07.2020

¹⁰ Thomas Scott-Bell, "Will Europe's "Sinatra Doctrine" See it Swing in Favour of EU-China Relationship?", *China Focus*, 19.06.2020, <http://www.cnfocus.com/will-europe-s-sinatra-doctrine-see-it-swing-in-favour-of-eu/> Erişim Tarihi: 02.07.2020

¹¹ Josep Borrell, "In rougher seas, the EU's own interests and values should be our compass", from the Blog, Avrupa Dış İlişkiler Servisi, 14.06.2020, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/80854/rougher-seas-eu%E2%80%99s-own-interests-and-values-should-be-our-compass_en Erişim Tarihi: 02.07.2020

haline geldi. Değişen tehdit algılamalarına paralel olarak yumuşak gücün gerektiğinde askeri güç unsurlarıyla desteklenmesi için AB'nin askeri imkân ve kabiliyetlerini geliştirmesi zaruri hale gelmiş durumda.

2008 küresel mali krizinden daha ciddi ekonomik hasara yol açan koronavirüs salgınının sosyoekonomik etkilerinin ele alınmasının aciliyet kazanması, üye ülkelerin savunma harcamalarında kesintiye gitmeleri ihtimalini güçlendiriyor. Savunma bütçelerinin bir kez daha düşüşe geçmesi, AB'nin etkin bir jeopolitik aktör olma hedefi açısından önemli bir risk oluşturuyor.

Küresel mali krizin etkisiyle devreye sokulan kemer sıkma önlemleri, AB ülkelerinin savunma bütçelerine 24 milyar avro tutarında (%11 oranında) kesinti olarak yansımıştı.¹² 2014 yılı itibarıyla Rusya'nın Kırım'ı ilhakı ve artan güç gösterilerinin etkisiyle savunma bütçeleri yükselişe geçerek yeniden kriz öncesi seviyelere erişse de askeri kabiliyetlerde oluşan eksiklikler halen giderilememiş durumda.¹³ Güvenlik ortamının 2008-9 dönemine kıyasla daha istikrarsız hale geldiği göz önünde bulundurulduğunda savunma bütçelerinde yapılacak kesintiler, AB açısından ağır sonuçlar doğurabilir. AB'nin en önemli askeri güçlerinden biri olan Birleşik Krallık'ın üyelikten ayrılması ve Atlantik'in iki yakası arasındaki ayrışmanın derinleşmesi, AB'nin stratejik özerkliğini sağlamasını acil kılan diğer faktörler olarak öne çıkıyor.

Kısıtlı bütçe imkânları, savunmada koordinasyonun güçlendirilmesini ve duplikasyonun önlenmesini hedefleyen Daimi Yapısal İşbirliği (PESCO) projelerini ve Avrupa Savunma Fonu'nun (EDF) önemini artırsa da koronavirüs kriziyle radikal şekilde değişen öncelikler ve bütçeler üzerinde oluşan baskı, AB savunma işbirliği girişimlerinin geleceğini belirsizliğe sürüklüyor. 2021-27 AB bütçesinin koronavirüs krizinden toparlanma çabalarının merkezine yerleştirilmesi kararının ardından EDF ile askeri birlikler ve teçhizatın daha kolay hareket etmesine yönelik Askeri Hareketlilik bileşenine ayrılması öngörülen kaynak da gözden geçirilerek azaltıldı. EDF'ye ayrılan kaynağın 2018 yılında öngörülen 13 milyar avro yerine 8 milyar avro, Askeri Hareketlilik için ayrılan kaynağın ise 6,5 milyar avro yerine 1,5 milyar avro olması öngörüldü. Ek olarak, AB bütçesi dışında ayrı bir finansman mekanizması olarak önerilen Avrupa Barış Aracı'nın (EPF) ise ilk etapta öngörülen 10,5 milyar avro yerine 8 milyar avroluk kaynağa sahip olması bekleniyor. Bu girişimler bazı üye ülkeler tarafından sorgulanmaya başlanmışken Yüksek Temsilci Borrell'in savunma harcamalarının korunması yönündeki çağrılarının, bütçe görüşmelerinde üye ülkeler nezdinde ne ölçüde kabul göreceği ise bilinmezliğini koruyor.

¹² Daniel Fiott, "Will European Defence Survive Coronavirus?", Expert Comment 11/2020, Elcano Royal Institute, 27.03.2020, http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/commentary-fiott-will-european-defence-survive-coronavirus Erişim Tarihi: 01.07.2020

¹³ Christian Mölling, Torben Schütz ve Sophia Becker, "Deterrence and Defense in Times of COVID-19: Europe's Political Choices", 09.04.2020, DGAP Policy Brief, No. 9, German Council on Foreign Relations, https://dgap.org/sites/default/files/article_pdfs/dgap-policybrief-2020-09-en.pdf Erişim Tarihi: 01.07.2020

AB Dışışleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell ve Komisyonun İç Pazardan Sorumlu Üyesi Thierry Breton'un da altını çizdiği gibi, Birliğin gerektiği zaman savunma alanında bağımsız hareket edebilecek kabiliyetlere erişmesi stratejik özerkliğin yalnızca bir boyutunu oluşturuyor.¹⁴ Geniş perspektifte, AB'nin geleneksel olarak sert güç ile ilişkili olmayan alanlarda; ekonomik, teknolojik ve endüstriyel anlamda stratejik özerkliğini sağlaması gerektiği yönünde bir konsensüs oluşmuş durumda.

Koronavirüs salgını sırasında tedarik zincirlerinde yaşanan bozulmanın da ortaya koyduğu gibi AB'nin üçüncü ülkelere olan bağımlılığını azaltması ve kendine yetebilir hale gelmesi gelecekte ortaya çıkabilecek şoklara karşı dayanıklılığını artırmasında belirleyici önemde olacak. Bu kapsamda, dayanıklılığın artırılması gereken alanların başında tıbbi koruma teçhizatı ve ilaçlar, kilit teknolojiler, hammaddeler, savunma sanayi ve medya geliyor.¹⁵

Komşu Ülkeler ve "Avrupa Takımı" Yaklaşımı

Koronavirüs salgını, 2016 yılında AB Küresel Stratejisi'nde ortaya koyulan komşu ülkelerde dayanıklılığın artırılması hedefini büyük ölçüde geçersiz kılan bir gelişme oldu. AB'nin arka bahçesindeki Batı Balkan ülkeleri ile AB'nin doğusundaki ülkeler ne salgınla başa çıkabilecek kapasitede ulusal sağlık sistemlerine ne de salgının sosyoekonomik etkilerinin ele alınmasına yetecek finansal kaynağa sahip. Göçmenler gibi kırılgan toplulukların bulunduğu, çatışmaların ve istikrarsızlığın hüküm sürdüğü AB'nin güneyinde de durum çok vahim. Koronavirüs salgını çatışma bölgelerinde durumu daha ağırlaştırma riski taşıyor.

AB, 8 Nisan 2020 tarihinde koronavirüs salgını ile küresel ölçekte mücadele çabaları çerçevesinde "Avrupa Takımı" (*Team Europe*) yaklaşımını devreye soktu. Komşu ülkelerden Afrika'ya, Asya Pasifik'ten Latin Amerika'ya kadar geniş bir coğrafyada en savunmasız ülkelere yardım etmeyi hedefleyen bu yaklaşım; kadınlar, çocuklar, mülteciler, engelliler ve yaşlılar gibi risk altında bulunan gruplara odaklanıyor. Avrupa Takımı yaklaşımı kapsamında, 36 milyar avro kaynak harekete geçirilmiş durumda.¹⁶ Bu kaynak, AB, Üye Devletler ve Avrupa Yatırım Bankası ile Avrupa Yeniden İmar ve Kalkınma Bankası tarafından finanse ediliyor. Acil sağlık krizinin ve ihtiyaçların ele alınması; bu ülkelerin sağlık, su ve sanitasyon sistemlerinin güçlendirilmesi suretiyle salgınla mücadele kapasitelerinin artırılması ve salgının acil sosyoekonomik etkilerinin azaltılması öncelikli alanları oluşturuyor. Bu kapsamda, Türkiye ve Batı Balkanlar için 4 milyar avroya yakın bir kaynak ayrılmış durumda.¹⁷

¹⁴ Josep Borrell ve Thierry Breton, "For a united, resilient and sovereign Europe", *Op Ed*, Avrupa Dış İlişkiler Servisi, 09.06.2020, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/80567/united-resilient-and-sovereign-europe_en Erişim Tarihi: 01.07.2020

¹⁵ A.g.m.

¹⁶ AB Konseyi, ""Team Europe" global response to COVID-19: Council welcomes the mobilisation of almost €36 billion and approves conclusions", 08.06.2020, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/06/08/team-europe-global-response-to-covid-19-council-welcomes-the-mobilisation-of-almost-36-billion-and-approvesconclusions/> Erişim Tarihi: 02.07.2020

¹⁷ AB Konseyi, "Team Europe External Response to COVID-19 (up to 5 June 2020)", 08.06.2020 https://www.consilium.europa.eu/media/44348/200608_team-europe-response-to-covid-cc-annex.pdf Erişim Tarihi: 02.07.2020

Genişleme Politikası'nın Belirsiz Geleceği

AB'nin arka bahçesi Batı Balkanlar, koronavirüs salgını sırasında AB ile Çin ve Rusya arasında artan jeopolitik rekabete sahne oldu. Salgının ilk safhasında AB ülkelerinin ulusal bencillik refleksiyle hareket etmeleri, AB'nin bölgedeki imajını ve çekim gücünü zayıflattırırken, oluşan siyasi boşluk Çin ile Rusya'nın bölgedeki nüfuzunu artırma çabaları için elverişli bir ortam yarattı. Bölgedeki bazı siyasi liderlerin Çin'in yardımlarını AB'ye karşı pazarlık gücünün artırmak amacıyla bir araç olarak kullanmaları, AB'de büyük rahatsızlık yarattı.¹⁸

Öte yandan koronavirüs krizinin en akut safhasında Kuzey Makedonya ve Arnavutluk ile katılım müzakerelerine başlamasına onay verilmesi genişleme politikası açısından yaşam belirtisi olarak görülürken, 6 Mayıs 2020 tarihinde gerçekleşen Zagreb AB-Batı Balkanlar Sanal Zirvesi, AB'nin Batı Balkan ülkelerine verdiği önemin göstergesi olarak değerlendirildi. Bu adımlara karşın, Zagreb Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nde genişlemeden veya AB üyelik sürecinden söz edilmemesinden de anlaşılabilirliği gibi, AB'de geçerli siyasi realite genişleme açısından olumlu bir ortama işaret etmiyor.

AB'nin önceliklerini radikal şekilde değiştirerek Birliği daha içe dönük hale getirme riski taşıyan koronavirüs krizi, genişleme politikası üzerinde de muazzam baskı oluşturuyor. Birliğin en başarılı dış politika aracı olarak nitelendirilen genişleme politikası, entegrasyon kapasitesi konusundaki tartışmalar, Doğu genişlemesiyle birlikte zemin kazanan genişleme yorgunluğu söylemi, Birliğe son genişleme dalgalarıyla üye olan ülkelerde hukukun üstünlüğü konusundaki sıkıntılar, AB genişleme politikası kapsamındaki ülkelerin hazırlık düzeyine ilişkin soru işaretleri ve Fransa Cumhurbaşkanı Macron tarafından yeniden gündeme taşınan "genişlemenin ön koşulu olarak derinleşme" tartışmaları nedeniyle uzun süredir ivme kaybı yaşıyor. AB kamuoyu da genişlemeye karşı daha şüpheci hale gelmiş durumda. Haziran 2019'da yapılan Eurobarometre kamuoyu anketine göre, AB ülkelerinde genişlemeye verilen destek bir önceki seneye göre 3 puan artış kaydederek %46'ya ulaşsa da, Hollanda (%60), Fransa (%58), Almanya ve Avusturya (her ikisi de %57) başta olmak üzere 10 üye ülkede AB'nin daha fazla genişlemesine sıcak bakmayan bir çoğunluk bulunuyor.¹⁹ Koronavirüs krizinin yan ürünü olarak yabancı karşıtlığı, göçmen karşıtlığı ve milliyetçilik gibi eğilimlerin yükselişe geçmesinin beklenmesi, genişleme süreci açısından umut verici bir geleceğe işaret etmiyor.

¹⁸ Stefan Vladislavljev, "Serbia the Focal Point of Chinese 'Mask Diplomacy' in the Western Balkans", European Western Balkans, 30.04.2020 <https://europeanwesternbalkans.com/2020/04/30/serbia-the-focal-point-of-chinese-mask-diplomacy-in-the-western-balkans/> Erişim Tarihi: 06.07.2020

¹⁹ Avrupa Komisyonu, "Standard Eurobarometer 91 Spring 2019 Report - Europeans' Views on the Priorities of the European Union", Haziran 2019, s.28-29, <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/88102> Erişim Tarihi: 02.07.2020

COVID-19 Salgınının Gölgesinde Yeni Bir AB-Afrika Ortaklığına Doğru

Koronavirüs salgını, AB'nin Afrika ile ilişkilerini yeniden tanımlama süreci için de önemli bir stres testi teşkil ediyor. Afrika kıtası ile ilişkilerin yeni bir zemine oturtulması, Ursula von der Leyen'in "Jeopolitik Komisyonu"nun öncelikli gündeminde yer alıyor ve 2020 yılı AB-Afrika ilişkileri için belirleyici önemde görülüyordu. Salgın daha Avrupa'yı sarmadan birkaç hafta önce, Avrupa Komisyonu Başkanı von der Leyen 20 komisyon üyesinden oluşan bir heyetle birlikte Addis Ababa'ya adeta bir çıkartma yapmış; Avrupa Komisyonu, 9 Mart 2020 tarihinde iki kıta arasında ilişkileri kalkınma yardımı odağından çıkarıp ortaklık zeminine oturtmayı hedefleyen yeni AB-Afrika Stratejisi'ni sunmuştu.²⁰ Koronavirüs salgını, ekim ayında gerçekleşecek AB-Afrika Zirvesi'nde kabul edilmesi beklenen strateji için bir test niteliği taşıyor.

Sağlık krizinin Afrika'daki etkileri Avrupa kıtasındaki kadar ağır olmasa da, salgının kıtada yol açacağı ekonomik hasarın boyutunun son derece ciddi olacağı düşünülüyor. Ekonomileri doğal kaynaklara dayanan çoğu Afrika ülkesi, petrol fiyatlarındaki tarihi düşüşü sert şekilde hissetmiş durumda. Afrika ülkelerinin ekonomiyi canlandırmaya yönelik destek paketlerine ayıracak mali kaynağa sahip olmaması, durumu daha da ciddi kılıyor. *European Think Tanks Group*'a göre, Avrupa Takımı kapsamında bölgeye sağlanan destek kayda değer olsa da, AB'nin G20 platformu, IMF ve Dünya Bankası gibi finansal kuruluşlarla bölge ülkelerine yönelik bir ekonomik teşvik paketi oluşturulması için işbirliği yapması önem taşıyor.²¹ Afrika ülkelerine ekonominin iklim değişikliğiyle mücadele hedefleri doğrultusunda yeniden yapılandırılması için destek verilmesi ve küresel tedarik zincirlerine bağımlılığın azaltılması konusunda işbirliği koronavirüs sonrası dönem için potansiyel vaat eden alanlar arasında yer alıyor.²²

Yeliz Şahin, İKV Kıdemli Uzmanı

²⁰ Andrew Lebovich, "After covid: Resetting Europe-Africa relations for mutual benefit", Commentary, European Council on Foreign Relations, 08.06.2020, https://www.ecfr.eu/article/commentary_after_covid_resetting_europe_africa_relations_for_mutual_benefit Erişim Tarihi: 06.07.2020

²¹ Geert Laporte vd. "Africa and Europe After COVID-19", Council on Foreign Relations, 13.05.2020, <https://www.thinkglobalhealth.org/article/africa-and-europe-after-covid-19> Erişim Tarihi: 06.07.2020

²² A.g.m.

COVID-19 Sonrası Sağlık Sektörünün Yeni Sınavı: AB Sağlık Alanında Yeni Yetkiler Mi Alacak?

COVID-19 nedeniyle 6 ayı aşkın bir süredir dünyada yaşanan krizin yalnızca sağlık alanını değil yaşamın her alanını etkilediğini her şeyden önce yaşayarak öğrendik. Etkilediği her alanda da yavaş yavaş değil de aniden yüz yüze kalınan belirsizliklerle bezenmiş yeni gerçeklikler karşısında kişiler, kurumlar ve sistemler gerek kendi bilgi ve öngörülerine dayanarak gerekse yapılan araştırma, analiz ve yorumları da değerlendirerek yoğun bir şekilde hayatta kalabilmek için dönüşüm yönünde stratejiler geliştirmeye çalışıyorlar.

Bu durum AB için de geçerli. Özellikle krizin ilk günlerinde yaptığı değil yapmadıklarından dolayı kimileri haksız çok eleştiri alan ve hatta AB'nin sonunun geldiği yönündeki yorumlardan fazlasıyla nasibini alan AB,, yeni gerçeklikler karşısında varoluş nedenini sürdürebilmek amacıyla koronavirüsle mücadele için gerekli ilaç, tıbbi araç-gereç ve kişisel korunma malzemelerinden kriz sonrası ekonomik kalkınmaya yönelik olmak üzere geniş yelpazede daha uzun vadeli birtakım önemli girişimlerde bulunuyor.

AB'de Sağlık Politikası ve Yasal Dayanağı

Aslında AB'nin sağlık alanında yapabilecekleri kısıtlı. Bunun nedeni de AB'nin bir sağlık politikası bulunmasına rağmen sağlık hizmetleri ve tıbbi bakım sağlamak ve organize etmek konularındaki temel sorumluluğun üye ülkelerin yetki alanında bulunması. AB'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma'nın kamu sağlığının korunmasına yönelik olan 168'inci Maddesi, yasaların birbirine yaklaştırılmasını öngören 114'üncü Maddesi ve sosyal politika ile ilgili olan 153'üncü Maddesi AB'nin sağlık alanında yapabileceklerinin yasal dayanağını belirler. Bu çerçevede Birliğin sağlıkla ilgili politikası ancak AB politikalarının tümünde sağlığın gözetilmesini garantilemek amacıyla ve ulusal politikaları destekleyici ve tamamlayıcı nitelikte oluşturulabilmektedir. Bu doğrultuda AB'nin sağlık alanındaki girişimleri AB vatandaşlarının sağlığını korumak ve iyileştirmek, sağlık altyapısının modernizasyonunu desteklemek ve Avrupa sağlık sistemlerinin etkinliğini arttırmak yönündeki hedeflerini yansıtıyor. Üye Devletlerin AB tarafından başlatılan girişimlere katılımları gönüllülük esasına bağlı ve hatta sağlıkla ilgili konularda ellerindeki gücü vermek veya paylaşmak konusunda son derece isteksizce davrandıkları da biliniyor.²³ Şu ana kadar AB'nin sağlık alanında kabul ettiği

²³ "Will Covid-19 Lead to Increased EU Oversight of Public Health?", EFNA, <https://www.efna.net/covid-19-will-eu-see-more-powers-in-the-field-of-public-health/>, accessed 30.06.2020.

yasalar sınırötesi sağlık hizmetleri ile ilgili hasta hakları, ilaçlar ve tıbbi cihazlar, tütün, organlar, kan, doku ve hücreler ve sınırötesi ciddi sağlık tehditlerini içeriyor.

Sağlık sistemlerinin dayanıklılığı bir süredir AB'nin politika gündeminde yer alıyor. Sağlığın kendi içinde bir değer olduğunu belirten 2006 tarihli AB Sağlık Sistemlerindeki Ortak Değerler ve İlkeler üzerine Konsey Kararı²⁴ ve 2007 tarihli 'Avrupa için Birlikte: AB için Stratejik bir Yaklaşım 2008-2013' başlıklı Beyaz Kitap²⁵, 2013 tarihli 'Büyüme ve Uyum için Sosyal Yatırıma Doğru' başlıklı Komisyon Bildirisi²⁶ ve bunu sağlığa yapılan yatırımın Avrupa 2020 hedefi olan akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme hedefine katkısını göstermek suretiyle²⁷ destekleyen 2013 tarihli Sağlığa Yatırım Yapmak başlıklı Komisyon belgesi son yıllarda AB'nin sağlık konusunda attığı adımları anlamak için önemli. 2016 yılından itibaren hazırlanan ve sonuncusu 2019 yılına ait olan üye ülkelerde sağlıkla ilgili bilgileri toplayıp açıklayan Sağlığın Durumu (*State of Health*) raporları, 2020 Avrupa Sömestri çerçevesinde sağlık sistemlerinin dayanıklılığına ilişkin ülke bazında verilen değerlendirme ve tavsiyeler de bu açıdan oldukça anlamlı ve bilgilendirici.

Juncker Komisyonu ve Sağlık

Aralık 2019'da görevi Ursula von der Leyen'e devreden bir önceki Komisyon Başkanı Juncker döneminde sağlık çok ön planda yer almıyordu, bu da o dönem Komisyonun Sağlık ve Gıda Güvenliğinden Sorumlu Üyesi Vytenis Andriukaitis'e verilmiş olan çok kısıtlı görev kapsamında yansımaları bulmuştu. Krize hazırlıklı olma, AB'nin Ebola virüsü karşındaki tutumu, genetiğiyle oynanmış organizmalar, ilaçlar ve sağlık sistemleri performans değerlendirmesi gibi konular üzerinde yoğunlaşmıştı. Tıbbi cihazlar gibi bazı önemli dosyaların AB Sağlık ve Gıda Güvenliği Genel Müdürlüğünün yetki kapsamından alınıp diğer genel müdürlüklere devredilmesi, ilaç alanında ise yetki paylaşımının diğer genel müdürlüklerle birlikte yürütülmesi gibi uygulamalar bunun bir göstergesi.

Bunlara rağmen Juncker Komisyonu döneminde günümüz koşullarının ortaya çıkardığı sorunlarla mücadelede yeterli olmayan ancak kayda değer birtakım gelişmelerden söz

²⁴ Council Conclusions on Common Values and Principles in European Union Health Systems, OJ 2006/C 146/01, 22.6.2006.

²⁵ Commission White Paper 'Together for Health: A Strategic Approach for the EU 2008-2013' COM(2007) 630 final, 23.10.2007.

²⁶ Towards Social Investment for Growth and Cohesion including implementing the European Social Fund 2014-2020

²⁷ Commission Communication, Europe 2020 Strategy — COM(2010) 2020, 3.3.2010.

etmek mümkün.²⁸ Mart 2017’de Avrupa Referans Ağları’nın (*European Reference Networks*) yaratılarak sağlık alanında az rastlanan hastalıklarla ilgili ülkeler arası bilgi paylaşımını ve ortak öğrenmenin kolaylaştırılması ve 2016’da başlatılan AB’de Sağlık Durumu (*State of Health in the EU*) çerçevesinde sağlık sistemleri ve en iyi uygulamalar konusundaki bilgi ve uzmanlıklarının Avrupa genelinde hazırlanılması bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Yine bu dönemde AB, vatandaşların sağlığını korumak amacıyla aşıyla önlenebilecek hastalıklarla mücadelede liderlik yapmış, Küresel Aşı Zirvesi’ni Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ile birlikte düzenlemiştir. Kasım 2017’de başlatılan Avrupa Sosyal Haklar Sütunu (*European Social Rights Pillar*) projesi çerçevesinde Avrupa genelinde iyi işleyen refah sistemlerinin, adil işgücü piyasalarının ve dayanıklı ekonomik yapıların oluşturulmasını, ucuz ve kaliteli hizmete ulaşım hakkını desteklemek ve sağlığın sosyal belirleyici unsurlarıyla ilgili girişimleri hedeflemiştir.

Sağlığa yapılan yatırım günümüzde yaşlanan bir nüfus, kronik hastalıklarda görülen ve dolayısıyla da sağlık hizmetlerine duyulan artış ve teknolojik gelişmelerin yüksek maliyeti gibi ekonomik krizle pekişen konular açısından önemli. Sağlık hizmetlerine erişim, yaşam beklentileri ve sağlık şartları açısından Avrupa genelinde görülen eşitsizliklerin yanı sıra değişen iş dünyası, şehirleşme, iklim değişikliği, çevre ile ilgili bozulma gibi faktörler insanlar için yeni sosyoekonomik riskler ve sağlık riskleri doğuruyor.²⁹

Ursula von der Leyen Komisyonu ve Sağlık

Ursula von der Leyen başkanlığındaki yeni Komisyonun önceliği teknolojik inovasyonla beslenen ekonomik büyüme ve çevrenin korunması olarak özetlenebilir. Komisyonun Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda geliştirdiği çalışma programının ana çıkış noktalarından biri Sağlık ve Kaliteli Yaşam. ‘Kamu Sağlığını Korumak ve Desteklemek’ başlığı altında sağlık konusuna olan yaklaşımı bir önceki Komisyonun yaklaşımından fark edilir şekilde bir değişimi yansıtması nedeniyle önemli. EPC Analisti Simona Guagliardo yeni Komisyonun bu üç önceliğinin ‘yeni stratejik paradigma’ olarak tanımlanabileceğine değinerek bu üç hedefin birbirlerine bağlılıklarına dikkat çekiyor ve sağlığın bu üç önceliğin her biriyle olan ilişkisine dikkat

²⁸“What Role for Health in the New Commission?”, Simona Guagliardo, EPC, 4 February 2020, <https://www.epc.eu/en/Publications/What-role-for-health-in-the-new-Commission~2e5554>

²⁹“What Role for Health in the New Commission?”, Simona Guagliardo, EPC, 4 February 2020, <https://www.epc.eu/en/Publications/What-role-for-health-in-the-new-Commission~2e5554>

çekiyor.³⁰ İklim değişikliği ve olumsuz çevresel faktörler insan sağlığını olumsuz yönde etkileyerek işgücünü ve sağlık sistemlerini etkileyerek ekonomik büyüme ve sosyal refah üzerinde ters etkiler yaratıyor ve sağlık ve kaliteli yaşamdan giderek uzaklaşması sonucunu doğuruyor. Bu nedenle teknoloji ve inovasyonla beslenen ekonomik büyüme ve çevrenin korunması ilkeleri dijital dönüşümlerle desteklenmek suretiyle her alanda olduğu gibi sağlık alanında da yaratacağı sinerjinin olumlu yansımalarının olması kaçınılmaz. Bir diğer deyişle sağlık konusunda gerekli adımlar atılmadığı takdirde yeni Komisyonun koyduğu önceliklerde tatmin edici sonuçlar almak çok olası değil.

Komisyonun Sağlık ve Gıda Güvenliğinden Sorumlu Üyesi olarak atanan Stella Kyriakides'in ise görev mektubu doğrultusunda açıkladığı hedefler arasında sağlık sektörü ve çalışanlarına destek verilmesi, yeni teknolojilere yatırım yapılması, sağlıklı yaşamın desteklenmesi ve AB içinde daha iyi işbirliği ve insan sağlığına en büyük tehditlerden biri olan kanserin yenilmesi projesi ve yeni bir Avrupa İlaç Stratejisi oluşturulması gibi noktaları ön plana çıkarması AB'nin sağlık alanındaki tavrını anlamak açısından önemli.

Tıbbi araçların yeniden Avrupa Komisyonu Sağlık ve Gıda Güvenliği Genel Müdürlüğünün sorumluluğuna iade edilmesi, ucuz ilaç tedarikinin sağlanması, tıbbi cihazları düzenleyen yeni kurallar çerçevesinin etkin bir şekilde uygulanması, antimikrobiyal direnç, aşı konusundaki tedirginlikle mücadele hedefler arasında. Avrupa Sağlık Veri Alanı (*European Health Data Space*) oluşturmak suretiyle sağlık verilerinin paylaşılması, tıbbi araştırmaların artması ve Avrupa vatandaşlarının kendi sağlıkları üzerindeki kontrolü ellerinde buldurmalarını sağlayabilecek adımlar. Gıda güvenliği ve bitki sağlığı konusunda ise Tarladan Sofraya Stratejisi ile sürdürülebilir gıda ve böcek ilaçlarına olan bağımlılığın azaltılması ve hormonların insan sağlığına olumsuz etki yapmalarının önüne geçmek hedefleniyor. Birleşmiş Milletlerin 3'üncü SKH Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi doğrultusunda sağlık kapsamını genişleterek evrensel hale getirmek, bulaşıcı olmayan hastalıkların getirdiği yükün azaltılması ile akıl sağlığının desteklenmesi ve kaliteli ve güvenli sağlık hizmetlerine herkesin erişiminin sağlanması. Tüm bunlar yeni Avrupa liderliğinin sağlığa verdiği öneme işaret ediyor ve ümit verici.

Covid-19 Sonrası Sağlık ve İlaç Stratejisi

Komisyonun programını açıklamasının ardından çok kısa bir süre sonra COVID-19 salgınının ortaya çıkması ile sırasıyla salgının etkisi altına giren her devleti sonra da tüm

³⁰"What Role for Health in the New Commission?", Simona Guagliardo, EPC, 4 February 2020, <https://www.epc.eu/en/Publications/What-role-for-health-in-the-new-Commission~2e5554>

dünyayı büyük bir şokla karşı karşıya bıraktı. Ulusal sağlık sistemleri üzerindeki yıkıcı etkisi Üye Devletlerin bu boyutta bir sağlık kriziyle kendi başlarına mücadele etmelerinin çok mümkün olmadığını görmelerine neden oldu. Salgını önlemek üzere alınan tedbirler de ekonomik ve sosyal yaşamı çok kısa bir sürede bugüne kadar görülmedik bir şekilde sarstı. AB’de de öncelikle insan yaşamını kurtarmaya yönelik alınan tavır ulusal refleksleri tetiklese de çok kısa bir sürede gerek ekonomi ve finansman açısından gerekse Üye Devletlerin yetki alanında bulunan sağlık alanında işbirliği olmaksızın bir sonuç elde edilemeyeceği anlaşıldı. Öyle ki Komisyonun Kıdemli Başkan Yardımcısı Frans Timmermans, bundan altı ay önce Avrupa’nın sağlıkla ilgili yetkilerini devralmak istemesi halinde ortalığı birbirine katacak olan devletlerin kriz sonrası dönemde Üye Devlet başkentlerinin sağlık üzerindeki kontrollerini gevşetmeleri gerektiğini savunanlar arasında olduğunu söylüyor.³¹

Pandemi sırasında küresel tedarik zincirlerinin kırılması sonucu serilen kişisel korunma malzemeleri ile tıbbi araç ve gereçlerdeki ve özellikle de ilaçta üçüncü ülkelere olan bağımlılık ve bunun AB vatandaşlarını ve tüm sağlık çalışanları ile birlikte sağlık sistemlerini savunmasız bıraktığı acımasızca ve çok maliyetli bir şekilde gözler önüne serilmiş oldu. Fransa Maliye Bakanı salgınla birlikte ortaya çıkan bağımlılık durumunun ‘oyun değiştirici’ olduğunu, Avrupa’nın Çin’e bu denli bağımlı olmasının ‘sorumsuz ve mantıksız’ olduğunu vurguladı.³² Bu bağlamda temel ilaçların üretiminin en azından bir bölümünün Avrupa’ya geri getirilmesi veya daha yakın bölgelerden tedarik edilmesi, düzenleyici kurallarda esneklik sağlanması, sağlık sigortası şirketlerinin bazı ilaç etken maddelerinin AB’den alınması kuralının getirilmesi gibi birçok konu tartışılıyor.

Avrupalı Yaşam Tarzını Desteklemekten Sorumlu Başkan Yardımcısı Margaritis Schinas 2004-2007 yılları arasında Brüksel’de AB sağlık politikasının ana hedefinin bir sağlık politikası olmaması olduğuna işaret ederek koronavirüsün AB sağlık politikası için “yeni bir başlangıcı” tetiklediğini söylüyor ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron’un söylediği ve Alman Angela Merkel’in de desteklediği gibi “Sağlık Avrupası” (*Europe of Health*) kavramıyla birlikte AB’de çok büyük bir politika değişiminin ilk anlarının yaşandığına dikkatleri çekiyor.³³

Avrupa Sağlık Programı kapsamında AB’nin COVID-19 karşısında oluşturulan ve 2021’den itibaren Üye Devletlere, sağlık kuruluşları ve STK’lara fon sağlayacak 9.4 milyar avro bütçeli bir EU4Health Programı’nın oluşturulması, von der Leyen

³¹ “Will Covid-19 Lead to Increased EU Oversight of Public Health?”, EFNA, <https://www.efna.net/covid-19-will-eu-see-more-powers-in-the-field-of-public-health/>, accessed 30.06.2020.

³² <https://www.europeandatajournalism.eu/eng/News/Data-news/The-irresponsible-reliance-of-European-Big-pharma-on-China>

³³ “Schinas lays groundwork for European way of health”, Julian Deutsch, Politico, 17.06.2020

Komisionunun, Komisionun Sağlık ve Gıda Guvenliğinden Sorumu Uyesi Stella Kyriakides'in ilaç konusunda varliğı zaten bilinen ancak salgın sırasında daha da açık bir şekilde gözler nune serilen sorunlarla mücadele için oluşturmayı hedeflediği Avrupa İlaç Stratejisi, olası bir aşının geliştirilmesi için AB fonlarından önceden şirketlere ödeme yapmak ve karşılığında aşının geliştirilmesi halinde büyük miktarda doz aşının AB'ye verilmesini garantilemeyi planlayan bir aşı stratejisinin açıklanması gibi gelişmeler sağlık politikası alanında Schinas'ın sözlerini doğrular nitelikte.³⁴

Avrupa İlaç Stratejisi

COVID-19 sonrası sağlık alanında etkilenen ve büyük dönüşümün olması beklenen diğer bir alan da ilaç. Ancak Avrupa İlaç Stratejisi oluşturma fikri COVID-19 ncesi döneme dayanıyor. Hastalıkların teşhis, tedavisi ve önlenmesi açısından büyük önem taşıyan ilaçlarla ve tedavilerle ilişkili olarak dengeli bir yaklaşımın AB geneline hkim olmadığı görülüyor. İlaç açığı bulunması, bulunduğu zaman pahalı olmaları nedeniyle hastalar ve ulusal sağlık sistemleri tarafından ulaşılabilir olmamaları, erişimin AB'deki hastaların hepsi açısından mümkün olmadığı gibi sorunlar AB genelinde sağlık guvenliği açısından bir tehdit niteliği taşımakta. COVID-19'la birlikte daha da bariz ortaya çıkan kritik önemdeki ilaçlarda yaşanan ilaç açığı, ilaç aktif hammaddelerinde nc ülkelere olan bağımlılık, kişisel korunma malzemelerinde ve tıbbi araç ve gereçlerde karşılaşılan sorunlar, AB'de rekabetçi bir kimya sanayiinin eksikliği, AB lkelerindeki sağlık sistemlerinin ve ilaç sanayinin krizler karşısındaki dayanıklılığı ile ilgili şüpheleri sonucunda bu alanda işbirliğinin gerekliliği AB'nin gündemine girmiş oldu. Bu konuda karşılaşılan sorunlarla mücadele edebilmek için temel taşları zaten atılmış olan Avrupa ve İlaç Stratejisi İçin Yol Haritası³⁵, temelinde guvenlik, kalite ve etkinlik değerlerini barındıran esnek, tüm ekosistemi kapsayan AR-GE'den klinik deneylere, düzenleyici bir ereve oluşturulmasından rekabet, fikri haklar ve sınai mülkiyet haklarından teşviklere kadar birçok konuyu içeriyor. 3 Haziran itibarıyla hazırlanan Yol Haritası Komisionun hedefleri ile uyumlu olarak dijitalleşme, evre, teknoloji ve inovasyonla ilişkilendirerek ve diğer AB politika ve hedefleriyle bir sinerji oluşturmak suretiyle bu görüşler doğrultusunda yıl sonu itibarıyla gerçekleştirilmesi öngörülüyor.³⁶ Belge kasım ayına kadar görüş bildirmeleri için AR-GE şirketleri, ilaç sanayi, hasta forumları ve STK'ları, sağlık kuruluşları ve sigorta şirketleri ve ulusal sağlık sistemlerinin ve paydaşların görüşlerine açıldı.

³⁴“Schinas lays groundwork for European way of health”, Julian Deutsch, Politico, 17.06.2020

³⁵ European Pharmaceutical Strategy Roadmap <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12421-Pharmaceutical-Strategy-Timely-patient-access-to-affordable-medicines>

³⁶ EU newsletter 253

COVID-19 Sonrası Sağlık Sistemlerinin Durumu ve Çözüm Önerileri

COVID-19'la birlikte daha çarpıcı bir şekilde ortaya çıkan bir nokta da Üye Devletlerin gerek sağlık çalışanları ve tıbbi cihazlar gerekse de sistemin sunduğu olanaklar temelinde eşit donanımda olmadıkları. Ekonomik durum, borçluluk oranı, önceliklerin farklı oluşu, bütçeden ayrılan pay ve hatta evrensel bir sağlık sisteminin olup olmadığı gibi çok çeşitli faktörler buna etken. Hastane ve test yapma kapasitelerinden, sağlık çalışanı sayısındaki yetersizliğe kadar devletlerde farklılıklar mevcut. Özellikle sağlık çalışanı sayısındaki eşitsizlik sağlık alanında çalışan doktor ve hemşirelerin Doğu ve Güney Avrupa'daki ülkelerde eğitim alıp çalışma şartlarındaki avantajlardan dolayı Batı ve Kuzey Avrupa ülkelerine göç etmeleri ve bunun sağlık işgücü açısından yarattığı dengesizlik bu salgınla birlikte daha da ön plana çıktı. İleride daha dayanıklı toplumlar yaratabilmek için toplumun genelinde sosyal yatırıma öncelik vermek ama öncelikle de eğitim ve sağlık gibi kritik kamu sektörlerine yatırımları artırmak, inovasyon ve AB genelinde Avrupa Sosyal Haklar Sütunu kapsamında sosyal uyumu artırmaya yönelik önlemler almak sadece üye devletlerin dayanıklılığını değil AB'nin daha istikrarlı olmasına da katkı sağlaması bekleniyor. Sağlık çalışanları başta olmak üzere çalışma şartlarının uyumlaştırılmasının Tek Pazar'ın ana hedeflerinden birisi haline getirmek ve sosyal yatırımları kamu açığı hesaplamalarının dışında tutmak bu durumdan çıkarılması gereken dersler olarak belirtiliyor.³⁷

Salgının sağlığın sürdürülebilir zenginliğin temeli olduğunu gösterdiğine' vurgu yapan EPC Kıdemli Politika Analisti Annika Hedberg³⁸ benimsenmesi gereken yeni ve farklı yaklaşımın ana hedefinin Avrupa nüfusunun genel sağlık durumunu iyileştirmek olması gerektiğini, bunun için de sağlığı destekleyen ve hastalıkları önlemeye yönelik politikaların benimsenmesi gerektiğini söylüyor. COVID-19'un en fazla zarar verdiği hatta ölümlerle sonuçlanan vakaların daha başka sağlık sorunları olan insanlar olduğuna bakılacak olursa genelde sağlıklı bir toplumun önemini ortaya koyuyor. AB GSYH'sinin senelik %10'unun bulaşıcı olmayan yani kronik ve birçoğu da önemli ölçüde önlenemez olan hastalıkların tedavisi için harcadığı düşünülürse sağlıklı yaşamın Avrupa genelinde desteklenmesinin sağlayacağı yararları da değiniyor. Bağışıklık sistemlerinin kuvvetlendirilmesi, sağlıklı beslenme ve fiziksel aktivite yoluyla sağlıklı yaşamın desteklenmesi, akıl sağlığı konusunda alınacak önlemler, hava kirliliğinin önlenmesi hepsi bu yönde atılması gerekli adımlar. Tarladan Sofraya ve Sıfır Kirlilik gibi

³⁷ "Boosting Europe's resilience with better health systems: Lesson from the Covid-19 crisis", Claire Dhéret, Simona Guagliardo, EPC, 14.04.2020 <http://www.epc.eu/en/publications/Boosting-Europes-resilience-with-better-health-systems-Lessons-from~3160a0>, accessed 03.07.2020.

³⁸ "Could the coronavirus change the way we think about health?", Annika Hedberg, EPC, 03.04.2020, <http://www.epc.eu/en/publications/Could-the-coronavirus-change-the-way-we-think-about-health~3131c0>, accessed on 03.07.2020.

stratejilerle iç içe ele alınması gerektiği, sağlıklı yaşamın desteklenmesi, hastalıkların önlenmesi ve tüm politika ve stratejilerde sağlık faktörünün de hesaba katılıp değerlendirilmesinin sadece sağlık krizinin atlatılmasında değil, ekonomik krizin aşılmasında da etkili olacağı da beklentiler arasında.

Gerek sağlık politikası alanındaki değişim gerekse ilaç stratejisinin oluşumunda göz önünde bulundurulacak faktörler hepsi birbirini tamamlayıcı nitelikte. Sağlığın genel anlamda kaliteli yaşam çerçevesinde ele alınıp sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve sağlık arasındaki ilişki vurgulanmalı. Özelde insanların sağlığı toplum düzeyinde ise kamu sağlığının işgücü piyasaları, çevrenin ve gezegenin korunması ve dolayısıyla da sürdürülebilir ekonomik kalkınma açısından vazgeçilmez olduğunun altını bir daha çizmekte fayda var. Simona Guagliardo, çoksektörlü, bütünsel ve kapsamlı bir yaklaşımla sağlık ve kaliteli yaşamın ele alınması gerektiğini, çevre, ekonomi ve teknoloji arasındaki ilişkinin sağlıkla bağlantılandırılmasını öneriyor.³⁹ Avrupa Sosyal Haklar Sütunu'nun daha fazla işletilmesine, bu alandaki uygulamaların insan sağlığının korunması ve desteklenmesi ile ilişkisinin vurgulanması gerektiğine değiniyor. Mesleki güvenlik ve akıl sağlığının da bu kapsamda ele alınmasının önemini vurguluyor ve Çok Yıllı Mali Çerçeve içinde uzun vadeli kaynak sağlamak yoluyla bunların olası hale gelebileceğine değiniyor.

COVID-19 Sonrası Dijitalleşme ve Sağlık

COVID-19 ile birlikte temelleri önceden atılmış olan sağlık sistemlerinin bazı faaliyetlerinin sanal ortamda gerçekleştirilmesi belli ölçüde hayata geçmiş oldu.⁴⁰ Gerek hastanelerdeki yükü gerekse sağlık çalışanlarının riskini azaltmak amacıyla sanal bakım bazı Üye Devletlerde dijital platforma taşındı. İtalya ve İspanya konsültasyonları büyük ölçüde sanal ortama taşırken, Almanya'da sağlık sigortası geri ödemelerinde internet üzerinden gerçekleştirilen randevular yüz yüze görüşme gibi değerlendirilip ödeme yapılıyor. Fransa'da sağlık yetkilileri tele-ilaç uygulamalarını destekliyor ve teşvik ediyor. Elektronik ortamda yapılan konsültasyonlar, tele-ilaç hizmetleri ve mobil sağlık uygulamaları salgın sonrası artan ve rağbet gören uygulamalar.

COVID-19'un bulaşmasını önlemek ve hasta biriyle temasta bulunan kişilere haber vermek amacıyla gönüllülük temelinde ve gizlilik ilkelerine uymak kaydıyla kullanıma sokulan mobil uygulamaların karşılıklı işleyebilmelerine ilişkin kuralların AB düzeyinde kabul edilmesi de dijitalleşmenin sağlık sektöründeki uygulama alanının COVID-19

³⁹ "What Role for Health in the New Commission?", Simona Guagliardo, EPC, 4 February 2020, <https://www.epc.eu/en/Publications/What-role-for-health-in-the-new-Commission~2e5554>

⁴⁰ "A highly desirable revolution in digital health", Tino Marti, Friends of Europe, 12.05.2020, <https://www.friendsofeurope.org/insights/a-highly-desirable-revolution-in-digital-health/,accessed>

sonrası sonuçlarından biri olarak ortaya çıktı. Kriz bittikten sonra nasıl bir ortam olacağını kesin olarak öngörmek mümkün olmasa da bazı uygulamaların kalıcı olacağı sağlık sistemlerine ve sağlık çalışanlarına sağladığı yararlardan dolayı neredeyse şüphe götürmez olarak değerlendiriliyor. Böyle bir ortamda bir yandan vatandaşlarının sağlık ve yaşam kalitesini sağlamak diğer yandan da ekonomik, sosyal ve çevresel zenginlik temin etmeyi hedefleyen AB ve Üye Devletleri'nin yaklaşımlarını ve hızlarını değiştirmeleri gerektiği de ileriye dönük öneriler arasında.⁴¹

Gerek sağlık politikası alanındaki değişim gerekse ilaç stratejisinin oluşumunda göz önünde bulundurulmuş faktörler hepsi birbirini tamamlayıcı nitelikte. Sağlığın genel anlamda kaliteli yaşam çerçevesinde ele alınıp sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve sağlık arasındaki ilişki vurgulanmalı. Özelde insanların sağlığı toplum düzeyinde ise kamu sağlığının işgücü piyasaları, çevrenin ve gezegenin korunması ve dolayısıyla da sürdürülebilir ekonomik kalkınma açısından vazgeçilmez olduğunun altını bir daha çizmek de fayda var. Simona Guagliardo, çoksektörlü, bütünsel ve kapsamlı bir yaklaşımla sağlık ve kaliteli yaşam ele alınması gerektiğini çevre, ekonomi ve teknoloji arasındaki ilişkinin sağlıkla bağlantılandırılmasını öneriyor. Avrupa Sosyal Haklar Sütunu uygulamaya konmalı, Komisyon Üyesi Kyriakides'in görev mektubunda söz edilmediğine dikkat çekiyor⁴², bu alandaki uygulamaların insan sağlığının korunması ve desteklenmesi ile ilişkisinin vurgulanması gerektiğine değiniyor. Mesleki güvenlik ve sağlık politikasının bu konuda bir fırsat sunduğuna değiniyor ve Çok Yıllı Mali Çerçeve içinde uzun vadeli kaynak sağlamak yoluyla bunların olası hale gelebileceğine değiniyor.

AB'nin Sağlık Konusuna Yaklaşımı Nasıl Olmalı?

Bundan sonra Avrupa'nın sağlık konusunda nasıl bir yön çizmesi gerektiği ile ilgili olarak görüşler çeşitli.⁴³ Alman Sağlık Bakanı Jens Spahn ve AP'deki Avrupa Halkları Partisi'nin (*European People's Party*) üyesi Peter Liese Avrupa Hastalıkları Önleme ve Kontrol Merkezi'nin (ECDC) yetkilerinin arttırılmasını desteklerken, Avrupa'yı Yenile (*Renew Europe*) Üyesi Veronique Trillet-Lenoir, Parlamento Başkanı Sassoli'nin de görüşleri doğrultusunda AB'nin ilaç ve tıbbi gereçlerin tedariki için fiyatların pazarlığını yapmak amacıyla bir ajans kurulması yönünde görüş bildiriyorlar. AP'deki Sosyalistler ve Demokratlar Grubu ise kamu sağlığını korumak için daha güçlü araçlara ihtiyaç olduğunu, Avrupa İlaç Ajansı ve Avrupa Hastalıkları Önleme ve Kontrol Merkezinin

⁴¹ "A highly desirable revolution in digital health", Tino Marti, Friends of Europe, 12.05.2020, <https://www.friendsofeurope.org/insights/a-highly-desirable-revolution-in-digital-health/>, accessed

⁴² "What Role for Health in the New Commission?", Simona Guagliardo, EPC, 4 February 2020, <https://www.epc.eu/en/Publications/What-role-for-health-in-the-new-Commission~2e5554>

⁴³ "Will Covid-19 Lead to Increased EU Oversight of Public Health?", EFNA, <https://www.efna.net/covid-19-will-eu-see-more-powers-in-the-field-of-public-health/>, accessed 30.06.2020.

yetkilerinin arttırılması ve hatta ek bir takım sağlık kuruluşlarının AB nezdinde oluşturulmasını öneriyorlar. Diğer yanda eski başbakanlar, Komisyon üyeleri ve bir AP başkanının da aralarında bulunduğu 6000 AB vatandaşının imzaladığı bir dilekçe ile kamu sağlığı ve salgınlarla mücadelenin AB'nin ortak yetki alanına dâhil edilmesi isteniyor. Olası değişiklikler yelpazesinde biraz daha ileri giderek AB Antlaşmaları'nda yapılacak değişiklik sonucu oluşturulacak ve gerçek yetkilerle donatılmış bir Avrupa kamu sağlığı kurumunun gerekliliği de öneriler arasında. Bunun yanında Avrupa İlaç Ajansı (*European Medicines Agency – EMA*) ve Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezinin (*European Centre for Disease Prevention and Control - ECDC*) işlev ve uzmanlıklarını içinde barındıran bir Avrupa Kamu Sağlığı Aracı (*European Public Health Facility*) oluşturulması fikri de en radikal önerilerden.⁴⁴ Bu kurumun Avrupa İstikrar Mekanizması modeline dayandırılması ve işlevlerinin mevcut salgınla sınırlı olmaksızın uzun vadeli bir planlama ve işbirliği görevini sürekli olarak üstlenmesini ve kendi basacağı bonolar yoluyla kendi bütçesinden uygun faizlerle kredi sağlaması ve yardımlarda bulunması gerektiğini öneriyorlar. Veri ve bilgilerin AB çapında merkezileştirilmesi ve uyumlaştırılması ve genelde Avrupa'da kamu sağlığının desteklenmesinin de oluşturulacak bu kurumun görevleri arasında olması öneriliyor.

Almanya Dönem Başkanlığı ile Birlikte Sağlık Alanındaki Gelişme

1 Temmuz 2020 tarihinde AB Dönem Başkanlığı'nı devralan Almanya'nın Sağlık Bakanı Jens Spahn 6 Temmuz'da AP Çevre ve Kamu Sağlığı Komitesi'ne dönem başkanlığının öncelikleri ile ilgili bir sunum yaptı. Buna göre Sağlık Teknolojisi Değerlendirmeleri (HTA) konusundaki tüzük taslağı üzerinde genel bir yaklaşıma ulaşamadığını ancak EU4Health Programı ile ilgili kurumlararası görüşmelere eylül ayı içinde başlayacaklarını söyledi. Bu alandaki dört öncelik: kriz yönetimi enstrümanlarını ve özellikle de Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezini “Üye Devletler arasında birbiriyle uyumlu bir veritabanı ve erken dijital uyarı sistemi oluşturmak yoluyla” geliştirmek; sağlık sektöründe ilaç, tıbbi ürünler ve kişisel korunma gereçlerinin tedarikini artırmak; Avrupa genelinde sağlıkla ilgili verilere erişimin ve karşılıklı kullanıma açık olması yönünde ilerleme sağlamak ve Dünya Sağlık Örgütü'nün işleyişini güçlendirmek şeklinde açıkladı⁴⁵. COVID-19 krizinden çıkarılan derslerin 16 Temmuz'da yapılacak olan ilk bakanlar toplantısında tartışılacağına işaret etti. Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezinin tüm siyasi gruplar tarafından desteklendiğini, Avrupa İlaç Ajansının gözetime yönelik yetkileri konusunda önerilere açık olduklarından söz

⁴⁴ “A European Public health Policy”, Alberto Quadrio Curzio and Francesco Saraceno, Social Europe, 11.06.2020, <https://www.socialeurope.eu/a-european-public-health-facility>, accessed on 6.07.2020

⁴⁵ see EUROPE B12517A25

etti. Kasım ayı içinde dijital sağlık ve yapay zekâ konularında birer konferans ve 2 Aralık 2020 tarihinde ise Sağlık Konseyi'nin toplanacağını açıkladı.

Henüz bir yorumda bulunmak için erken olsa da Alman Sağlık Bakanı tarafından AP'de yapılan bu konuşmayı değerlendirmek özellikle de COVID-19 sonrası döneme denk gelmesi nedeniyle önümüzdeki 6 ayda bu alanda nasıl bir yol izleneceğine işaret edebileceği için önem taşıyor. 2020 yılı içinde yasama konusunda Konsey'de bekleyen Sağlık Teknolojisi Değerlendirmeleri (HTA) ile ilgili tek Tüzük Taslağı konusunda herhangi bir adım atmayı düşünmediklerini açıklaması düşündürücü. Ancak COVID-19 karşısında ortaya çıkan sorunlarla mücadele amacıyla kurulan EU4Health Programı çerçevesinde ve her kesimin desteklediği bir kurum olan Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezini güçlendirmek yoluna giderek altyapısal bir değişiklik yerine mevcut kurumlarla ilerlemek istediğinin bir göstergesi olup olmadığı sorusunu ortaya atıyor. Avrupa İlaç Stratejisi ile ilgili gelişmelerin daha radikal olup olmayacağı ve sağlık konusunda AB'nin ne yönde dönüşeceğini anlamak için en azından kısa vadede yıl sonuna kadar gerçekleşmesi beklenen dönüm noktalarına da bakmak gerekiyor.

Uzun vadede ise AB'nin sağlık konusundaki yaklaşımının hastalıkları önlemeye yönelik, eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedefleyen, diğer AB politikalarıyla birlikte sinerji yaratarak sağlıklı yaşamı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi desteklemek suretiyle daha dayanıklı sağlık sistemleri oluşturması salgından aldığı dersler çerçevesinde kaçınılmaz.

Şehnaz Dölen – İKV Kıdemli Uzmanı

Koronavirüs Sonrası Dünya ve AB Ticaretinde Normalleşme Çabaları ve Yeni Yaklaşımlar

2019 yılı Aralık ayında Çin'in Hubei eyaletinde bulunan Wuhan şehrindeki bir canlı hayvan pazarından ortaya çıktığı iddia edilen yeni nesil koronavirüs, hem bireysel hem de toplumsal hafızamızda derin izler bırakacak. Özellikle Y ve Z kuşaklarının bugüne kadar deneyimlediği muhtemelen en ağır ve korku dolu tecrübe olan koronavirüs, temmuz ayı itibarıyla dünyada toplam 11,5 milyon insana bulaştı ve yarım milyondan fazlasının da hayatını kaybetmesine sebep oldu.⁴⁶ İnsanları aylarca evlerine deyim yerindeyse hapseden ve hayatın bildiğimiz akışını derinden sarsan salgın, 1980'lerden itibaren yavaş adımlarla 2000'den bu yana ise büyük bir hızla küreselleşen dünyada merkez üssünü de kolayca değiştirerek, Çin'in ardından AB'yi ve en son da ABD ile Brezilya'yı vurdu.

Bir yandan insanların hayatını kaybetmesine sebep olan, diğer yandan hayatta kalanları büyük bir korku ve panik içerisinde evlerine kapatan koronavirüse hazırlıksız yakalanan dünyada, salgının ilk günlerinde maske, dezenfektan ve el sabunu gibi koruyucu ürünler ile solunum cihazları ve test kitleri gibi hastane ürünlerinin temininde zorluklar yaşandı. Bu durum, teknoloji merdiveninin alt basamaklarında yer alan ülkelerde üretimi daha ucuza gerçekleştirilen maske başta olmak üzere diğer koruyucu ürünlere bir anda artan talepten kaynaklandı. Nitekim bu öyle bir hal aldı ki; salgınla mücadelenin ilk günlerinde ne yapacağını bilemeyen ve AB'deki diğer ülkelerin yardım elini uzatmadığı İtalya'ya Çin'den destek geldi. Benzer şekilde bu süreçte yerli solunum cihazını üretmeye başlayan Türkiye de 50'den fazla ülkeye tıbbi cihaz yardımında bulundu.

Koronavirüs Salgınında Küresel Tedarik Zincirlerini Sorgulamak

İnsanların salgınla mücadelede ilk ihtiyaç duyduğu ürünlerin temininde yaşanan zorluk ve devamında bunun atlatılmasıyla aralanan sis bulutunun ardından krizin aslında bir kaç ürünün çok daha ötesinde ve büyük olduğu anlaşıldı. Çeşitli ara malların temininde gerek fabrikaların faaliyetlerinin durdurulması gerek salgınla mücadele kapsamında evlerine kapanan çalışanlar ve gerekse yaşanan can kayıpları gibi sebeplerden kaynaklanan aksaklıklar, küresel tedarik zincirlerini hem sekteye uğrattı hem de geleceklere ilişkin büyük soru işaretleri yarattı. Son 30 yıldır dünyayı bir ağ gibi saran ve bir ürünü üretmek için gereken ilk maldan başlayarak o ürünün son halinin verilmesini, satışını ve satış sonrasındaki kurulum ve bakım gibi tüm hizmetlerini kapsayan sürece tedarik zinciri denirken, bu sürecin dünyanın farklı ülkelerinde gerçekleştirilmesiyle de küresel tedarik zincirleri elde ediliyor.

Bir yanda küresel ticaretin büyük bir kısmını oluşturan tedarik zincirlerinde yaşanan aksaklıklar diğer yanda kötüleşen ekonomilerin ve koronavirüsün yol açtığı azalan üretim ve kapanmak zorunda kalan fabrikalar ile ülkelerin özellikle bazı mallara uyguladığı kısıtlamalardan dolayı dünya ticaretinde beklenen kısa vadeli görünüm çok iç açıcı değil. Dünya Bankası, OECD, BM ve DTÖ gibi uluslararası kuruluşlar tarafından dile getirilen beklentilerde, küresel ekonomide ve

⁴⁶ John Hopkins University & Medicine Coronavirus Resource Center, <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>, Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2020

ticarete 2020 yılında büyük bir düşüş öngörülüyor. DTÖ'nün tahminleri 2020 yılında küresel ticaretin iyi senaryoda %13, kötü senaryoda %32 ve belki de daha fazla azalacağı yönündeyken, BM tarafından mayıs ayının başında yayımlanan raporda küresel ekonominin 2020 yılında %3,2 daralacağı ortaya koyuldu.⁴⁷ Söz konusu raporda dikkat çeken bir diğer detay ise 2020 ve 2021 yıllarında koronavirüs kaynaklı yaşanacak toplam hâsıla kaybının 8,5 trilyon dolara yakın olacağı ve bunun son dört yıldaki hâsılanın çoğunluğuna tekabül edeceği gerçeği.⁴⁸ OECD'ye göre ise koronavirüsün 2020 yılında küresel hâsılada yol açacağı tahribat %6 ile %7,6 arasında değişecek.⁴⁹

Dünyanın 2008 uluslararası mali krizinin çok daha ötesine giderek, 1929 Büyük Buhranı'na benzer bir süreçten geçtiği günlerin ardından normalleşme adımları yavaş yavaş atılmaya başlandı. Hasta etme etkisi hâlâ azalmamış virüs sebebiyle yeni vakalar ve ölüm haberleri her gün gelmeye devam ederken erken ya da zamanında olduğu çok tartışılan normalleşme adımlarının asıl amacının belirli sosyal mesafe ve hijyen kuralları çerçevesinde sektörlerin ve ekonomilerin daha fazla durgunluk yaşamaması olduğu ifade ediliyor. Özellikle turizm ve sivil havacılık gibi salgından en ağır darbeleri alan sektörlerin, müşterilerin hem sağlıklarını korumak hem de içlerini rahat ettirmek amacıyla her türlü tedbire başvurduğu şu günlerde yine de akıllardaki soru her şeyin eskisi gibi olup olmayacağı.

Bu konuda en azından ticaret için şunu söyleyebiliriz ki; kontrollü normal hayat çabaları sonucunda yine eskiye benzeyen bir ticaret ortamı görmek mümkün olsa da bazı yeniliklerin de yaşanacağı muhakkak. Özellikle Çin ve Hindistan gibi ülkelere ara mallarda olan bağımlılığın salgın esnasında acı bir şekilde deneyimlenmesi ile başta ABD ve AB olmak üzere birçok gelişmiş ekonomi, üretim için yeni merkezler aramaya başladı. Stok tutmamak ve daha ucuza mal etmek gibi avantajları olan Çin merkezli üretimi, olabiliyorsa sınırları içerisine alamıyorsa da sınırlarına yakın bölgelere çekmeyi amaçlayan ülkelerin bu tasavvurları sonucunda küreselleşmenin yerini bölgeselleşmenin alacağına dair söylentiler gün yüzüne çıktı. Tıbbi cihaz ve ilaç başta olmak üzere özellikle temel ve yaşamsal ürünlerde ülkelerin bir daha aynı yanılıya düşmeyerek çok uzak ülkelere bel bağlamayacağı ve alternatiflere yöneleceği dillendiriliyor.

BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından yayımlanan Dünya Yatırım Raporu 2020'ye göre dünyadaki en büyük 100 çok uluslu şirket, küresel tedarik zincirlerinde yaşanan aksaklıklardan en çok etkilenenler arasında yer aldı. Söz konusu dünya devleri, Şubat ile Mayıs ayları arasında 2020 yılına ilişkin cirolarında %39 azalma beklediklerini duyurdu.⁵⁰ Koronavirüsün yarattığı tahribattan en az etkilenen çok uluslu şirketler ilaç ve teknoloji alanlarında faaliyet gösterenler olurken, en ağır darbeyi alanlar Ford, Honda ve Nissan gibi dünya devlerinin de aralarında yer aldığı otomotiv şirketleri oldu. AB'nin sanayi ve ekonomi

⁴⁷ BM, *World Economic Situation and Prospects as of mid-2020*,

https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/WESP2020_MYU_Report.pdf, Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2020

⁴⁸ A.g.e.

⁴⁹ OECD, (2020), *The world economy on a tightrope*, <https://www.oecd.org/economic-outlook/june-2020/>, Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2020

⁵⁰ UNCTAD, *World Investment Report 2020* | https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2020_en.pdf, Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2020

devi Almanya tarafından paylaşılan verilere göre ise sanayi üretiminin üçte birini oluşturan ithal malların %10'u Çin'den geliyor.⁵¹ Buna benzer çok sayıda örneğin mevcut olması ülkeleri ve bölgeleri şapkarlarını önüne koyup düşünmeye, ticaret politikalarını gözden geçirmeye ve bir daha böyle bir krizle karşılaşılması durumunda aynı zorlukları tekrar yaşamamak için çeşitli adımlar atmaya yöneltti.

Normalleşme Günlerinde AB Ekonomisi ve Ticareti için Atılan Adımlar

AB'nin en güçlü olduğu politika alanlarından biri olan ticaret politikasının geleceği, koronavirüs sonrası şekillenecek dünyada Birliğin gücünü belirleyecek en önemli öğeler arasında yer alıyor. Ancak bu konuda AB içerisinde muhalif sesler bulunuyor. Komisyonun Ticaretten Sorumlu Üyesi Phil Hogan, açık ve liberal ticarete olan ihtiyacı vurgularken, Fransa Ekonomi Bakanı Le Maire gibi özellikle bazı üye ülkelerdeki siyasetçilerden daha korumacı olunmasına yönelik talepler geliyor. Diğer yandan DTÖ'nün reformu konusunda da ısrarını sürdüren AB kurumlarının bu tutumu, serbest ve kurallara dayalı ticaretin devamı konusundaki isteği doğrular nitelikte. Ayrıca AB'deki işletmeleri temsil eden en büyük çatı kuruluş olan *BusinessEurope* ile ilaç sanayi dernekleri de Birliğin liberal ticarete devam etmesi konusunda çağrıda bulunuyor.⁵²

Daha önce yaşanan krizlerde neoliberal ticaret politikası anlayışından taviz vermeyen AB, bu sefer daha büyük ve başa çıkılması daha zor sorunlarla karşı karşıya gelmiş olsa da geri adım atmak yerine birtakım düzenlemelerle yoluna devam edecek gibi duruyor. Bu kapsamda AB içerisinde gündeme gelen düzenlemeler, topyekûn olmaktan ziyade sadece koruyucu ekipman, solunum cihazı, maske ve ilaç gibi stratejik endüstrilere ilişkin üretimin AB'ye ya da çevre ülkelere çekilmesini öngörüyor. AB'nin tekrar yaşanabilecek benzer bir krize daha hazırlıksız yakalanmaması gerektiği ve ticaret politikasının böyle durumlar için daha dayanıklı ve öngörülebilir olmasının elzem olduğu, bu süreçte daha iyi anlaşıldı. Zaten koronavirüs ile birlikte yaşamayı öğrenmek durumunda kaldığımız normalleşme günlerinde küresel ticarete ve tedarik zincirlerinde en çok duyduğumuz kelime, dayanıklılık ve dirençlilik anlamına gelen "*resilience*" oldu.

AB'nin hem uzun süredir mustarip olduğu yapısal problemler hem de günümüz dünyasının karşı karşıya kaldığı sınamalar Birliğin şimdiki halinden daha güçlü olmasını gerektiriyor. Bunun için kaliteli istihdam yaratan, sınırlarının içinde ve dışında firmalarını haksız rekabetten koruyan ve sürdürülebilirlik, iklim değişikliği, dijital ekonomi ve güvenlik gibi alanlardaki öncelikleri gözetilen bir ticaret ve yatırım politikası gerekiyor. Birliğin ticaret politikasını revize ederek günümüz şartları ile daha uyumlu hale getirmeyi amaçlayan Avrupa Komisyonu, 16 Haziran 2020 tarihinde kamuoyunun bu konudaki görüşünü almak üzere bir danışma süreci başlattı.⁵³

⁵¹ WEF, *Managing COVID-19: How the pandemic disrupts global value chains*, <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/covid-19-pandemic-disrupts-global-value-chains/>, Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2020

⁵² UN University, (2020), *Impact of the COVID-19 Crisis on EU Trade Policy: Our Five Cents to the Debate*, <http://cris.unu.edu/sites/cris.unu.edu/files/PB-20.2%20-%20Jan%20Orbie%20and%20Ferdi%20De%20Ville.pdf>, Erişim Tarihi: 1 Temmuz 2020

⁵³ Avrupa Komisyonu, (2020), *European Commission kicks off major EU trade policy review*, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1058, Erişim Tarihi: 6 Temmuz 2020

AP, Üye Devletler, ilgili paydaşlar ve sivil toplum da dâhil olmak üzere geniş bir kesimden görüş alınımının yapılacağı süreçte, koronavirüsün yanı sıra günümüzün diğer sınamaları doğrultusunda AB'nin ticaret politikasının daha dayanıklı bir hale getirilmesi ve yönünün yeniden tayin edilmesi amaçlanıyor. İnternet üzerinden yürütülecek süreç kapsamında görüşler, 15 Eylül 2020 tarihine kadar bildirilecek.

Kamuoyu danışması için Komisyon, dokuz sayfa uzunluğunda bir not yayımladı. İçerisinde ticaret politikası ile doğrudan ya da dolaylı şekilde ilintili olan bazı alanlarda bilgilerin verildiği danışma notunda, kamuoyuna 13 soru yöneltiliyor. Bu sorulara verilecek cevaplar doğrultusunda ticaret politikasına ve yatırımlara ilişkin yeni bir bildirinin hazırlanması ve yılsonuna doğru kamuoyu ile paylaşılması öngörülüyor. Birliğin ticaret politikasını ilgilendiren alanlar arasından danışma notunda öncelik verilip soru yöneltilenler şu şekilde:

- Koronavirüs sonrasında dayanıklı ve sürdürülebilir bir AB ekonomisi inşa etmek,
- DTÖ'nün reformunu gerçekleştirmek,
- KOBİ'ler başta olmak üzere Avrupalı işletmeler için küresel ticaret fırsatları yaratmak,
- İklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma ve dijital dönüşüm gibi küresel sınamalar ile mücadelede ticaret politikasının katkısını en üst düzeye çıkarmak,
- Önemli ticaret ortaklarıyla ticaret ve yatırım ilişkilerini güçlendirmek,
- AB işletmelerini ve vatandaşlarını korumak ve onlar için eşit şartlar sağlamak.

Koronavirüs sonrasında dayanıklı bir AB ekonomisi inşa etmek için Birliğin "Açık Stratejik Otonomi" (*Open Strategic Autonomy*) modelini benimseyeceği, bu kapsamda bir yandan vatandaşların çıkarlarını korurken diğer yandan önemli ortaklarla çalışmaya devam edeceği ifade ediliyor. Küresel bir dünyanın parçası olduğunu kabul eden AB; vatandaşlarının ve işletmelerinin ihtiyaçlarına herhangi bir kriz esnasında ivedilikle cevap verebilecek hale gelmeyi hedefliyor. Bu durum, 1 Aralık 2019 tarihinde Avrupa Komisyonunun yeni başkanı olarak göreve başlayan Ursula von der Leyen'in görev süresindeki önceliklerini gösteren politika kılavuz ilkeleri arasında yer alan "dünyada daha güçlü bir Avrupa" hedefi ile de paralellik gösteriyor. Bu kapsamda kamuoyuna yöneltilen sorular; ticaret politikasının AB'nin dayanıklılığını geliştirmedeki ve Açık Stratejik Otonomi modelini inşa etmedeki rolüne ve AB'nin tek başına ya da ticaret ortaklarıyla KOBİ'ler de dâhil olmak üzere işletmeleri desteklemek, riskleri değerlendirmek ve tedarik zincirlerini çeşitlendirmek için alabileceği inisiyatiflere yönelik.

AB'nin ticaret politikasının geleceğine ilişkin hazırlanan danışma notunda DTÖ'nün reformuna yönelik kamuoyuna yöneltilen sorular ise adil ve sürdürülebilir bir ticaret ve yatırım için kurallara dayanan bir çevre amacıyla DTÖ'nün ne şekilde güçlendirilmesi gerektiğini irdeliyor. Ayrıca, AB ihracatçıları ve yatırımcıları için pazara giriş koşullarını geliştirmek ve özellikle dijital ile yeşil teknoloji alanlarında uluslararası iş birliğini artırmak amacıyla Birliğin mevcut ya da yeni akdedeceği STA'lara ve ticaret politikasının sanayi politikasına desteğine ilişkin sorular da bulunuyor. Benzer şekilde, paydaşlara AB'nin hangi ortaklar ve bölgeler ile ilişkilerini artırması

gerektiğinin yanı sıra özellikle komşu ülkeler ve Afrika ile ticaret ve yatırım ilişkilerinin nasıl geliştirilebileceğine dair sorular da yöneltiyor.

Ticaret politikasını revize etmek için başlatılan kamuoyu danışma süreci için yayımlanan notta, uluslararası ticaretin ve yatırımların sunduğu fırsatlardan KOBİ'lerin yararlanmasına yardımcı olmak için neler yapılabileceği de sorgulanıyor. Bu kapsamda, ticaret ile yatırım politikası önlemleri ve destekleri vasıtasıyla KOBİ'lerin hangi ihtiyaçlarının ya da karşı karşıya kaldıkları hangi zorlukların çözülebileceği masaya yatırılıyor. İklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma ve dijital dönüşüm gibi küresel sınamalar ile mücadele kapsamında ise Komisyonun kamuoyuna yönelttiği sorular ticaret politikasının daha adil, daha yeşil ve daha sorumluluk sahibi bir ekonomiye geçişteki ve BM'nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin hayata geçirilmesindeki rolüne yönelik. Ayrıca şeffaf, sorumlu ve sürdürülebilir tedarik zincirlerinin hayata geçirilmesinde Birliğin ticaret politikasının üstleneceği görev de irdeleniyor. Benzer şekilde e-ticaret kurallarının AB'deki işletmelere sağlayacağı faydalara ve AB içerisinde ve gelişmekte olan ticaret ortaklarında dijital dönüşümün ticaret politikası tarafından desteklenmesine ilişkin sorular da yer alıyor. Son olarak, Avrupalı işletmelerin üçüncü ülkelerle e-ticaret yaparken karşılaştığı zorluklar ve kendilerini bekleyen fırsatlar mercek altına alınıyor.

Avrupa Komisyonunun yenilenecek ticaret politikası kapsamında yayımladığı danışma notunda odaklandığı başlıklardan sonuncusu olan AB işletmelerini ve vatandaşlarını korumak ve onlar için eşit şartlar sağlamak kapsamında ise üçüncü ülkeler tarafından yürütülen adil olmayan, mücbir ve kural bozan uygulamalar karşısında AB'nin alması gereken önlemlerle ilgili görüşlerin toplanması hedefleniyor. 15 Eylül'e kadar internet üzerinden devam edecek kamuoyu danışma sürecinin yanı sıra aynı tarihe kadar ilgili paydaşlarla bir dizi toplantının da organize edilmesi ve görüş alınımının bu şekilde pekiştirilmesi hedefleniyor.

Özetle, ilk yedi aylık döneminde dünyanın birçok ülkesinden milyonlarca insanı canından eden, kalanların hayatını ise kâbusa çeviren koronavirüsten maddi ve manevi anlamda herkes çok etkilendi. Hayatlarımızın "koronavirüsten önce" ve "koronavirüsten sonra" diye ikiye ayrılmasının muhtemel olduğu bu sürecin ikinci yarısında pek çok alanda olduğu gibi ticarete de yeni yaklaşımların benimsendiğini göreceğiz. Ülkelerin daha ehemmiyetli bir şekilde davranarak, kilit öneme sahip malların üretiminde artık küresel yerine bölgesel tedarik zincirlerine yönelmesi bu yaklaşımların başında gelecek. Bir musibetin bin nasihatten iyi olduğunu acı bir şekilde deneyimleyenler arasında yer alan AB'de de bazı alanlarda aslında uzun zamandır var olan değişim ve dönüşüm ihtiyacı bu süreçte daha çok açığa çıktı. Aksayan küresel tedarik zincirleri ve temin edilemeyen mallar gibi sorunların bedelinin kimi durumlarda can kayıplarıyla ödendiği birçok üye ülkede önemi daha iyi kavranan dayanıklı ve öngörülebilir bir ticaret politikası bu alanlardan biri oldu. Koltuğunda yedinci ayını tamamlayan yeni Komisyon Başkanı'nın dijitalleşme, iklim değişikliği ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi birçok alanda yaptığı atılımlara benzer şekilde ticaret politikasında da estirdiği değişim rüzgârları, koronavirüsten sonraki hayatın gerektirdikleri ile uyumlu olacağı benziyor.

Merve Özcan, İKV Uzman Yardımcısı

AB'de Tarım Sektörünün Geleceğine Dair Tartışmalar

Tarım ve gıda tedarik zincirinde dönüşümler yaratabilecek etki çapına sahip olan COVID-19 salgını, en güçlülerin bile kırılğan yönlerini ortaya çıkardığı için gelecek tartışmalarında önemli bir yerde konumlanacak gibi görünüyor. En azından kısa vadede paylaşılan gelecek tahayyüllerinde benzer bir duruma karşı hazırlıklı olunacağı hesap edilecek. Aslında küreselleşmenin derinleştirdiği sosyo-ekonomik adaletsizlik ve eşitsizliklerin çözümüne dair ortaya atılan “kimseyi geride bırakmadan” prensibinin kriz zamanlarında hiç olmadığı kadar önem kazandığını söylemek mümkün. Zira ulusların, örgütlerin veya diğer küresel aktörlerin bağımsızlığı, uzun tedarik zincirleri dolayısıyla diğer aktörlere doğrudan bağlı ve bu durumun değişmesi gerektiğine dair fikirler giderek daha fazla kabul görüyor.

AB'nin koronavirüs küresel salgınından çıkardığı 3 temel ders olduğunu söyleyebiliriz: üretim çeşitliliğini artırarak dışa bağımlılığı azaltmak, ekosistemleri tahrip eden üretim sistemlerini hızlıca yeşil dönüşüm odağında yeniden şekillendirmek ve üye ülkelerin ortak hareket etme becerisini geliştirmek. Bu anlamda AB'nin ortak politikalarla yönettiği tarım sektörünün geleceğini ilgilendiren kritik gelişmeler, “yeni normal” furyasının önemli bir parçası olarak konumlanıyor. Nitekim Komisyonun Tarımdan Sorumlu Üyesi Janusz Wojciechowski, AB'nin üretim yelpazesini çeşitlendirmesinin yanı sıra Rusya ve ABD'ye olan bağımlılığını azaltmasının önemini vurgulayarak önümüzdeki dönem gayelerinin ana çerçevesini çiziyor.

Tablo 1: AB Tarımının Karşı Karşıya olduğu Zorluklar ve Sonuçları⁵⁴

	Zorluklar	Sonuçları
Ekonomik Boyut	Gelir üzerindeki baskılar	Düşük yaşam standardı
	Rekabet gücünün düşük olması	Düşük gelir marjları
	Değer zincirindeki dengesiz güç dağılımı	Kırılğan pazarlık gücü
Çevresel Boyut ve İklim Boyutu	Küresel ısınma	Hava olaylarında aşırılıklar, kuraklık, sıcak hava dalgaları, haşereler ve orman yangınları
	Sürdürülebilir olmayan toprak kullanımı	Erozyon, toprak bozulması, tuzlanma
	Tarım kaynaklı amonyak salınımı	İnsan sağlığı ve çevre üzerindeki etkiler

⁵⁴ Commission Staff Working Document, Impact Assessment 1/3, 01.06.2018 s. 16, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:c1206abb-65a0-11e8-ab9c-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF , Erişim Tarihi: Temmuz 2020

	Besi ve pestisitlerin kullanımı, suyun aşırı kullanımı	Su kirliliği veya kıtlığı
	Doğal alanların ve habitatların kaybolması, arazi kullanım amacının değişmesi	Ekosistemin ve sağladığı faydanın yok olması, kamu alanlarının azalması, olumsuz koruma statüleri
Sosyo-Ekonomik Boyut	Yavaş büyüme, düşük istihdam, genç nesil nüfusunda azalma	Nüfusta azalma, yaşlı çiftçi nüfusu, istihdam yaratma imkânlarının az olması
	Optimalin altında altyapı ve hizmet ile düşük sosyal dayanıklılık	Kırsalda daha düşük hayat kalitesi
	Bölgeler ve gruplar arasındaki eşitsizlikler	Kırsal/kentsel ayırım, kırsal yoksulluk

Tarım ve Gıda Politikalarındaki Dönüşüm Çağrıları

1 Haziran 2018’de Avrupa Komisyonunun açıkladığı “2020 Sonrası Ortak Tarım Politikası” yasa teklifi, üç ana madde altında toplanan konularda OTP’nin değiştirilmesi ve iyileştirilmesini önermişti: OTP stratejik planlaması; ortak piyasa düzeni ile OTP’nin finansmanı, yönetimi ve izlenmesi. 2 Mayıs 2018 tarihinde Komisyonun yayımladığı 2021-2027 Çok Yıllı Mali Çerçeve teklifi paralelinde önerilen OTP reformları, temel olarak üç Tüzük düzenlemesi öngörüyor: 1305 ve 1307 sayılı Tüzükleri yürürlükten kaldırıp yerine geçecek olan OTP Stratejik Planlaması, OTP finansmanı, yürütülmesi ve izlenmesine ilişkin (1306 sayılı Tüzük) yatay düzenleme ve son olarak ortak piyasa düzenine (OPD) dair yatay düzenleme.

AB tarım sektöründe dönüşümlere olan ihtiyacı artıran unsurların başında 2015 yılında yürürlüğe giren yenilikler paralelinde 2008 finansal krizinin tetiklediği yüksek fiyat ve fiyat oynaklığının yerini piyasadaki yüksek belirsizliklerin alması geliyor. Aynı zamanda son beş yılda çok taraflı ticaret müzakerelerinin yerini iki taraflı veya bölgesel anlaşmalara bıraktığı gözlemlenirken, AB’nin küresel ısınma ve 2030 sürdürülebilir kalkınma hedefleri (SKH) konusundaki taahhütleri OTP dâhilinde üstesinden gelmesi gereken yeni zorluklar ortaya çıkarıyor. Artı olarak Paris İklim Anlaşması çerçevesinde gezegen sıcaklık artışını 1,5°C ile 2°C arasında sınırlayabilme ve gıda tedarik zincirini kısaltarak krizlere karşı daha dayanıklı hale getirebilme gayeleri, son dönem AB politikalarını şekillendiren temel öncelikler olarak konumlanıyor.

Yenilenmiş OTP’nin çerçevesi AB tarımı ve kırsalında 2013 yılındaki reformlardan bu yana yaşanan önemli gelişmeler ve yeni dinamikler çerçevesinde çizildiği için koronavirüs salgınıyla değişen öncelikler bazı güncellemeleri de zorunlu kıldı. Ayrıca 11 Aralık 2019’da yayımlanan AB Yeşil Düzeni Tebliği de OTP’nin yapısını ve ulaşması beklenen hedeflerin içeriğini daha detaylı hale getirdi. Nitekim bu beklentiler ışığında Avrupa Komisyonu, 20 Mayıs 2020 tarihinde

Tarladan Sofraya⁵⁵ ve Biyoçeşitlilik⁵⁶ Stratejilerini yayımlayarak geleceği şekillendirecek yaklaşımların OTP bünyesinde yer bulacağını sinyallerini verdi.

Diğer yandan COVID-19 salgını nedeniyle ertelenmesi düşünülen OTP Reformu kapsamında üreticilere ve toprak sahiplerine finansal destek sağlanarak hem üretimin devam etmesi hem de kırsaldaki refah seviyesinin korunabilmesine yönelik çalışmalar önem kazandı. Buna göre Geçici Çerçeve kapsamındaki devlet yardımları ile çiftçilerin tarla başına en fazla 100 bin avro; gıda işletmecisi ve tedarikçisi firmaların ise en fazla 800 bin avro destekten faydalanabileceği açıklandı. Ayrıca doğrudan ödemeler olarak isimlendirilen üretici desteklerindeki ön ödemelerde %50 ila %70; kırsal kalkınma projelerindeki ön ödemelerde ise %75 ila %85 oranında artış olacağı duyuruldu. Bu çerçevede 2021'de başlanması öngörülen yeni OTP'nin 2 yıllık bir geçiş sürecine sahip olacağı kararlaştırıldı. Bu sayede hem COVID-19'un olumsuz etkileriyle mücadele edebilmek hem de yeni politikalara uyum sağlayabilmek için üye ülkelere zaman tanınması amaçlandı.

Tarladan Sofraya Stratejisi, 1 Haziran 2018'de önerildiği tarihten bu yana Üye Devletlerin, AB kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve diğer sektör paydaşlarının sıcak gündeminde yer alan OTP Reformu'nu bir üst aşamaya taşıyor. Aynı zamanda üretime ek olarak işleme, paketleme, tedarik ve tüketim adımlarını sürdürülebilirlik zincirinin elzem halkaları haline getirdiği için Strateji, OTP'yi tamamlayıcı bir karaktere sahiptir.

Üretim ve tedarik zincirlerini döngüsel bir hale getirmeyi hedefleyen strateji, aynı zamanda sürdürülebilir tüketimin sağlıklı beslenmeyi teşvik edecek kilit unsur olduğunu da vurguluyor. Bu çerçevede BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ile Dünya Sağlık Örgütü'nün gıda sistemlerinin sağlıklı beslenme alışkanlıklarını teşvik ettiği yönündeki uyarılarını dikkate alan Avrupa Komisyonu, gıda kaybı ve israfını da asgari düzeye indirme sözü veriyor. Hedeflerindeki önceliklere göre zaman çizelgesini de paylaşan Komisyon, temel amacının 2023 yılında sunulacak "sürdürülebilir gıda zincirleri" yasal çerçevesinin hazırlanması olduğunu belirtiyor. İkinci öncelik "gıda tedarikini ve gıda güvenliğini garanti edecek acil durum planlarının geliştirilmesi"nin ise koronavirüs sürecinde alınan derslerin doğrudan bir yansıması olarak en geç 2021'in son çeyreğinde gerçekleştirilmesi planlanıyor.

Gıda sistemlerindeki dönüşüm isteğinin Birliğin tarım politikası üzerindeki etkilerini ve üreticilere sağlayacağı faydaları aynı gün yayımladığı "OTP Reformu ve Yeşil Düzen Arasındaki Bağlantılar"⁵⁷ isimli çalışma belgesiyle açıklayan Komisyon, karmaşık ve birbirinden ayrı şekilde ortaya koyulan hedeflerin aslında tek bir amaca hizmet ettiğini söylüyor. Yeşil Düzen'in

⁵⁵ Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, the European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions, "A Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food System", 20.05.2020

⁵⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, the European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions, "EU Biodiversity Strategy for 2030 Bringing nature back into our lives" 20.05.2020

⁵⁷ Commission Staff Working Document , "Analysis of links between CAP Reform and Green Deal", 20.05.2020, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/sustainability_and_natural_resources/documents/analysis-of-links-between-cap-and-green-deal_en.pdf

oluşturacağı sürdürülebilir iş modelleri, etiketleme yöntemleri ve pazarlama standartları ile üreticilere yeni iş imkânları açacağını belirten Komisyon, en önemli çıktı olarak üreticilerin tedarik zincirlerindeki edilgen rollerinin değişerek üretimden ticarete daha fazla söz sahibi olmalarının sağlanacağını ortaya koyuyor.

Tablo 2: 2022 Sonrası OTP Hedeflerinin Mimarisi

Politika Hedefleri	Özel Hedefler
Gıda güvenliğini garanti eden akıllı ve direnç gücü yüksek bir tarım sektörünün teşvik edilmesi	Kırsal bölgelerin tamamında tutarlı tarım geliri ve dayanıklılığın desteklenmesi
	Rekabetin ve piyasa yöneliminin geliştirilmesi
	Değer zincirinde çiftçilerin konumunun iyileştirilmesi
Çevre koruma ve iklim eylemlerinin desteklenmesi ve AB'nin çevre ve iklim hedeflerine katkıda bulunulması	İklim değişikliğinin zararlarını azaltmaya katkıda bulunulması ve adaptasyon
	Kaynakların sürdürülebilir ve verimli yönetiminin teşvik edilmesi
	Doğa ve doğal parkların korunması
Kırsal alanların sosyo-ekonomik karakterinin güçlendirilmesi	Çiftçi sayısının artırılması, iş imkânlarının kolaylaştırılması ve tarımda çalışan genç nüfusun artırılması
	Kırsal alanlardaki istihdam, büyüme ve yerel kalkınmanın teşvik edilmesi
	Bölgesel eşitsizliklerin giderilmesi, kırsal alanlardaki yoksulluğun azaltılması ve toplumsal kapsayıcılığın artırılması
Diğer Politika Alanlarıyla Kesişen Amaçlar	
Tarım, gıda ve kırsal alanlardaki sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi	Gıda ve sağlık konularında toplum beklentilerinin karşılanması

Bilgi, inovasyon ve dijitalleşmenin teşvik edilerek tarım sektöründe ve kırsal alanlarda modernleşmenin artırılması	İnovasyon ve bilgi paylaşımının beraber yürütülmesi ve nesilden nesle aktarılması
Politikaların iyileştirilmesi ve basitleştirilmesi	İlgili AB hedeflerinin gerçekleştirilmesi için OTP modelinin modernize edilmesi

Şunu vurgulamak gerekiyor ki; OTP'nin dönüşüm geçirdiği dönemde yaşanan koronavirüs küresel salgını, yavaş işleyen ve karmaşık yapıya sahip politika alanında yapılacaklar hanesine daha fazlasını ekledi. Bu anlamda iddialı iklim hedefleri ile doğrudan ilişkili olarak yönetilmek istenen tarım politikalarına dair mevcut fikir ayrılıklarının derinleştiği görüldü ve orta vadede daha da derinleşeceği söylenebilir. Yine de AB'deki paydaşların ortak kanıda olduğu iki konu mevcut: Üreticilerin krizlere karşı daha dayanıklı hale getirilmesi ile hem üretim hem de tüketimde dışa bağımlılığın azaltılması.

Diğer yandan öneri ile uygulama arasında normal dönemlerde bile uzun zaman geçtiği gerçeği göz önüne alındığında; uyum sağlama temelinde ortaya koyulan ertelemelerin tarım ve çevre politikalarındaki dönüşümün gerçekleşmesini ne ölçüde geciktireceği henüz bilinmiyor. Ancak geçmiş tecrübelerle bakılarak 2022 itibarıyla yürürlüğe girmesi beklenen yeni OTP'nin 2 yıllık bir gecikme daha yaşayacağını ve Tarladan Sofraya Stratejisi'nin de aynı bağlamda 2-3 yıllık gecikmeler sonrasında hayata geçirileceğini öngörmek mümkün.

Selvi Eren-İKV Uzman Yardımcısı

Koronavirüs Sonrası Avrupa Yeşil Düzeni

Hiç şüphesiz ki AB, iklim değişikliği ile mücadelede önde gelen bir aktör. Yıllardır iklim değişikliği ile mücadelede liderliğe oynayan AB, yeni Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'in liderliğinde iklim politikalarını daha önce hiç olmadığı kadar ön plana aldı. İklim değişikliğinin Avrupa ve dünya için yarattığı varoluşsal tehdidin farkında olan von der Leyen, AB'nin ekonomisinin sürdürülebilir hâle gelmesi için çalışacağını açıklayarak bu hedefi gerçekleştirmek için Avrupa'nın 2050 yılına kadar ilk iklim nötr kıtası olmasını amaçlayan iddialı bir yol haritası olan Avrupa Yeşil Düzeni'ni kabul etti.

Avrupa Yeşil Düzeni, henüz tüm Birlik üyelerinin hemfikir olduğu bir öncelik değil. Zira Avrupa Yeşil Düzeni, çok yüksek hedeflere sahip olduğu gerekçesiyle Birlik içerisinde bazı üye ülkeler tarafından muhalefet ile karşılanmıştı. Tüm bu muhalefete karşın von der Leyen Komisyonu, ilk 100 gününde Avrupa Yeşil Düzeni Yatırım Planı, Adil Dönüşüm Mekanizması gibi mali desteklerle birlikte Avrupa'nın ilk İklim Yasası'na ilişkin önerileri kamuoyuyla paylaşarak Yeşil Düzen hedefinin gerçekleştirilmesi yönündeki kararlılığını ortaya koydu. Ancak 24 Ocak 2020'de Fransa'da ortaya çıkan ilk koronavirüs vakasının ardından kısa süre bir sonra Avrupa salgının ana merkezi hâline geldi.

Koronavirüsün AB üye ülkelerinde yarattığı büyük krizin ardından, Avrupa Yeşil Düzeni'ne ilişkin yeni gelişmeler ivme kaybetmeye başladı. Avrupa Yeşil Düzeni'nin önemli bileşenleri Tarladan Sofraya ve Biyoçeşitlilik Stratejileri ertelenmek zorunda kaldı. Koronavirüsün yarattığı sağlık krizi ve ekonomik endişeler, Birlik içinde muhalif seslerin iyice yükselmesine yol açtı. Bu durum AB'de bazı kutuplaşmalara neden oldu. Çekya ve Polonya gibi Avrupa Yeşil Düzeni'ne zaten karşı olan ülkeler, bu krizi fırsat bilerek Yeşil Düzen'in arka plana atılması gerektiğini açıkladı. Bunun en büyük örneklerinden biri olarak Çekya Başbakanı Andrej Babiš'in "Avrupa'nın Yeşil Düzeni unutup, koronaya odaklanması gerek" sözü verilebilir. Diğer yandan, Polonya bir adım ileriye giderek Emisyon Ticaret Sistemi'ne (ETS) karşı söylemlerde bulundu. Koronavirüs nedeniyle ülkelerin zarar eden vatandaşlarına ve işletmelerine yardım yapması gerekirken, ETS'nin ülkelere bir yük olduğunu ima ederek ülkelerin kendi iklim politikalarını kendilerinin belirlemeleri gerektiğine dikkat çekti. Bu nedenle de ETS'nin 1 Ocak 2021 tarihi itibarıyla kaldırılması, ya da en azından Polonya'nın bu sistemden muaf tutulması gerektiğini açıkladı.⁵⁸ Bunun yanı sıra AP'de de muhalif sesler artıyordu. Çoğunlukla Avrupa Muhafazakârlar ve Reformcular İttifakı'ndan oluşan 37 parlamenter, koronavirüsün ekonomik ve sosyal sonuçlar yaratacağı için "önceliklerin gözden geçirilmesi gerektiği"ne ilişkin bir mektup imzalayıp, bu

⁵⁸ Euractiv, *EU should scrap emissions trading scheme, Polish official says*,

<https://www.euractiv.com/section/emissions-trading-scheme/news/eu-should-scrap-emissions-trading-scheme-polish-official-says/>

mektubu Komisyon Başkanı von der Leyen'e, AB Konseyi Başkanı Charles Michel'e ve AP Başkanı David Sassoli'ye gönderdi.⁵⁹

Diğer taraftan Almanya ve Fransa'nın da dâhil olduğu 17 AB ülkesinin çevre bakanları, "COVID-19 sonrası dirençli bir şekilde toparlanmanın" Yeşil Düzen'in merkezinde gerçekleşmesi çağrısında bulundu. Avusturya, Danimarka, Finlandiya, İtalya, Letonya, Lüksemburg, Hollanda, Portekiz, İspanya ve İsveç tarafından yapılan bu açıklamaya Almanya, Fransa, Yunanistan, İrlanda, Slovakya, Slovenya ve Malta daha sonra katıldı.⁶⁰ AB'nin lokomotif ülkeleri olarak bilinen Almanya ve Fransa'nın bu çağrıya katılması özellikle çok ilgi çekti. Yeşil toparlanma çağrısı yapan bu 17 ülke, AP'nin çevre ve kamu sağlığı komitesinin başkanlığını yürüten Fransız milletvekili Pascal Canfin liderliğinde "Yeşil Toparlanma İttifakı"nı kurdu. 79 milletvekilini bir araya getiren bu oluşum, başlangıçta 37 CEO, 28 iş derneği, Avrupa sendika konfederasyonları, yedi STK, altı düşünce kuruluşunu da kapsamış olsa da imzacıların sayısı zamanla arttı. İttifakın imzacıları, iklim değişikliği ve biyoçeşitlilik kaybı ile mücadelenin Avrupa'nın ekonomik politikalarının merkezinde olması gerektiğini dile getirerek salgın sonrası ekolojik dönüşüm planlarına olan bağlılıklarını ortaya koyuyor.⁶¹

Yeşil Düzen'e Destek Devam Ediyor

İyi haber şu ki, AB'nin önceliklerini bir kenara atmak gibi bir niyeti yok gibi görünüyor. 26 Martta AP Başkanı Sassoli AB Konseyi'ne hitap ettiği konuşmasında, AP'nin koronavirüs ile mücadele konusunda üzerine düşeni yaptığını söylerken, Avrupa Yeşil Düzeni'nden bahsetmeyi de unutmamıştı. Sassoli, konuşmasında AB ülkelerinin ekonomilerinin Avrupa Yeşil Düzeni ile uyumlu olarak bir an önce yeniden inşa edilmesi gerekliliğine vurgu yaptı. 2008 ekonomik krizi ardından yapılan hatalara dönülmemesi gerektiğinin altını çizerek ekonomiyi daha yeşil ve kapsayıcı olacak şekilde modernize etmek için bu krizin fırsata çevrilebileceğine dikkat çekti.⁶²

Bunun ardından, AB kurumlarından Yeşil Düzen'e ilişkin destekler gelmeye devam etti. Avrupa Komisyonu Kıdemli Başkan Yardımcısı Franz Timmermans, COP26'nın erteleneceğini duyurduğu 1 Nisan tarihli konuşmasında, Avrupa Komisyonunun 2030 ve 2050 iklim ve enerji hedeflerine hâlâ bağlı olduğunu açıkladı. Zorlu durumlar altında bile bu hedeflere ilişkin kanun çalışmalarının devam ettiğinin ve 2030 hedeflerinin artırılmasına ilişkin etki analizinin Eylül

⁵⁹ *The Parliament Magazine*, *MEPs urge Commission to put Green Deal on ice amid COVID-19 crisis*, <https://www.theparliamentmagazine.eu/articles/news/meps-urge-commission-put-green-deal-ice-amid-covid-19-crisis>

⁶⁰ *Climate Change News*, *European Green Deal must be central to a resilient recovery after Covid-19*, <https://www.climatechangenews.com/2020/04/09/european-green-deal-must-central-resilient-recovery-covid-19/> Erişim Tarihi: Temmuz 2020

⁶¹ *Euractiv*, *'Green recovery alliance' launched in European Parliament*, <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/green-recovery-alliance-launched-in-european-parliament/> Erişim Tarihi: Temmuz 2020

⁶² AP, Sassoli'nin 26 Mart 2020 tarihinde AB Konseyine Hitabı, <https://europarl.europa.eu/the-president/en/newsroom/sassoli-to-european-council-in-face-of-this-emergency-parliament-is-doing-its-part-council-must-do-the-same> Erişim Tarihi: Temmuz 2020

2020’de kamuoyuyla paylaşılması planlarına sadık kalacağını altını çizdi.⁶³ Avrupa Komisyonu ayrıca 8 Nisan’da, AB ekonomisini 2030 yılına kadar yeşillendirmek amacıyla ortaya koymuş olduğu 1 trilyon avro büyüklüğündeki pakete yönelik olarak “Yenilenmiş Sürdürülebilir Finans Stratejisi” için halk müzakeresini de başlattı. Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen, öncelikle Yeşil Düzen’e ilişkin olarak “geriye dönüş” olmayacağını, aksine “ileriye gidiş” olacağını söyledi. Bu röportajında von der Leyen, dirençli, yeşil ve dijital bir Avrupa’nın inşasının temelinde Avrupa Yeşil Düzeni’nin olacağını özellikle altını çizdi.⁶⁴

AB Konseyi Başkanı Charles Michel, 23 Nisan’da gerçekleştirilmesi planlanan video konferans öncesi AB Konseyi üyelerine bir davet mektubu hazırladı⁶⁵ Bu davet mektubunda, “Toparlanmak için Yol Haritası”nı⁶⁶ sunarak dört adet önemli eylem alanı ve prensipleri ortaya koydu. Bu yol haritasında “Yeşil Dönüşüm”ün, AB ekonomisinin modernize edilmesi ve yeniden inşa edilmesinde çok önemli bir rol oynayacağı belirtildi. Temiz ve dijital teknolojilerle birlikte döngüsel ekonomiye yatırım yapmanın, istihdam yaratılması ve büyümenin sağlanması konularında büyük avantaj sağlayacağını belirttiği bu metinde, temel tedarik zincirlerinin çeşitlendirilmesiyle daha dirençli ve daha az bağımlı bir AB’nin yaratılabileceğine de işaret edildi.

AB, bir adım daha ileri giderek 27 Mayıs’ta, lokomotif ülkeler Fransa ve Almanya’nın ön ayak olduğu, 750 milyar avroluk bir toparlanma paketi teklifinde bulundu. Bu paketin 560 milyar avrosuyla, yeşil ve dijital dönüşümlerin ve ulusal ekonomilerin dirençliliğinin sağlanması yolunda yapılacak yatırımlara ve reformlara mali destek sağlanması amaçlandı. Bununla birlikte, Adil Dönüşüm Fonu’na 40 milyar avro ek destek verilmesi ve tarım sektörünün Avrupa Yeşil Anlaşması’na uyum sağlaması için gerekli yapısal değişikliklerin yerine getirilmesi amacıyla Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarım Fonu’na da 15 milyar avro katkıda bulunulması teklifinde bulunuldu.

Avrupa Yeşil Düzeni Etkisini Yitirmedi

Her ne kadar Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Tarladan Sofraya Stratejisi’nin yayımlanmasının süresiz olarak erteleneceği yorumları yapılsa da, bu stratejiler 20 Mayıs’ta kamuoyuyla paylaşıldı. Her iki stratejide de COVID-19 pandemisinin yarattığı sorunlara dair izler bulmak mümkündür. Biyoçeşitlilik Stratejisi insan sağlığı ve ekosistemlerin sağlığı arasındaki bağa dikkat çekerken, Tarladan Sofraya Stratejisi tüm koşullarda işlevselliğini kaybetmeyecek dirençli ve dayanıklı gıda sistemlerinin önemine dikkat çekiyordu. Aslında biyoçeşitlilik ve gıda sistemlerine ilişkin

⁶³ Avrupa Komisyonu, *Statement by Frans Timmermans, Executive Vice-President for the European Green Deal, on the announcement to postpone the COP26*,

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_20_583 Erişim Tarihi: Temmuz 2020

⁶⁴ Euractiv, “Von der Leyen: ‘We now need to build a resilient, green, and digital Europe’,”

<https://www.euractiv.com/section/future-eu/interview/von-der-leyen-we-now-need-to-build-resilient-green-digital-europe/> Erişim Tarihi: Temmuz 2020

⁶⁵ AB Konseyi, AB Konseyi Başkanı Charles Michel’in Konsey Üyelerine 21 Nisan 2020 tarihli Davet Mektubu, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/04/21/invitation-letter-by-president-charles-michel-to-the-members-of-the-european-council-ahead-of-their-video-conference-on-23-april-2020-2020/>

⁶⁶ AB Konseyi, *A Roadmap for Recovery*, <https://www.consilium.europa.eu/media/43384/roadmap-for-recovery-final-21-04-2020.pdf> Erişim Tarihi: Temmuz 2020

stratejilerin yayımlanması için önemli bir zaman olduğu da söylenebilir. Zira, COVID-19 salgınının yarattığı krizde en çok dile getirilen şeylerden biri, salgına ekolojinin bozulmasının neden olduğuydu. Bu dönemde, sağlıklı gıdanın ve gıdaya erişimin ne kadar önemli olduğu da ortaya çıktı. Yani, COVID-19 krizi aslında Avrupa Yeşil Düzeni'nin önemini bir kez daha gözler önüne serdi.

Diğer yandan, COVID-19 krizi kısa vadede AB'nin iklim hedeflerine katkıda bulunmuş olsa da, uzun vadede yenilenebilir enerji hedeflerini zedeleyebilecek bir etkiye de sahip. AB'nin enerji sektörü, karayolu taşımacılığı ve endüstriyel faaliyetlerin azalmasıyla enerji talebi ve arzında düşüşe, daha az CO₂ emisyonlarına ve hava kirliliğine tanık oldu. 2020 yılının ilk çeyreğinde kömür talebi %20 azalırken, yenilenebilir enerjinin payı tarihinin en yüksek seviyesine ulaştı. Bu nedenle, 2020 yılının sonunda AB'nin enerji talebinin 2019 yılının aynı dönemine kıyasla %10 azalması bekleniyor. Aynı şekilde, enerjiye dayalı CO₂ emisyonlarının yılın ilk çeyreğinde 2019 yılının aynı dönemine kıyasla %8 azalması bekleniyor. Bu azalma eğilimi, AB'nin 2020 yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği hedeflerini gerçekleştirme olasılığını artırır da yenilenebilir enerji yatırımlarındaki düşüş nedeniyle yakın bir süre içinde durumun değişebileceği öngörülmüyor. Zira yenilenebilir enerjiye yatırımın 2020 yılında 2019 yılına kıyasla üçte bir oranında azalması bekleniyor ki bu AB için tarihi bir düşüş anlamına geliyor. Özellikle güneş paneli yatırımlarındaki %50'lik düşüş, büyük endişe yaratıyor. Ayrıca emtia fiyatlarının çok düşmüş olması, enerji kullanımının ve emisyonların çok büyük oranda artacağını düşündürüyor.⁶⁷ AB'nin hâlihazırda 2030 yenilenebilir enerji ve enerji kullanımı hedeflerine ulaşmaktan uzak olduğu da göz önünde bulundurulursa, COVID-19 krizinden toparlanmasının merkezine Avrupa Yeşil Düzeni'ni koymasına gerektiği görülebiliyor.

İKV Uzman Yardımcısı, Melis Bostanoğlu

⁶⁷ Uluslararası Enerji Ajansı, European Union, <https://www.iea.org/reports/european-union-2020> Erişim Tarihi: Temmuz 2020

COVID-19 Sonrası AB Yeni Kurtarma Paketi Üzerinde Uzlaşma Arayışları

İlk olarak Çin’de ortaya çıkan ve kısa zamanda Avrupa’ya yayılan koronavirüs, kıta genelinde tüm ülkelerde hayatı durma noktasına getirdi. Avrupa ülkelerinde özellikle turizm ve sağlık sektörlerini derinden etkileyen koronavirüs kıta genelinde ekonomik durgunluk ya da küçülme endişelerini körükledi. Ekonomik durumun kötüleşmesinin önüne geçmek için üye ülkeler milyarlarca avroluk yardım paketleri açıklamış ve bunun sonucu olarak da İtalya ve İspanya gibi zaten borç yükü altında olan üye ülkeler, AB’den yardım istemek durumunda kalmıştı.

Koronavirüs krizinin bazı AB ülkelerinde neden olduğu büyük ekonomik yükün, üye ülkelerin tümü tarafından paylaşılması amacıyla korona tahvilinin çıkarılması önemli bir gündem maddesiydi. AB içerisinde ekonomik durumu kötüye giden ülkelerle yük paylaşma yardımcı olacağı düşünülen özel tahvilin basılması giderek daha fazla gündeme getirilmişti. Bir tarafta hâlihazırda kamu borcunun GSYH’ye oranı yüksek olan ve koronavirüs krizinden ciddi biçimde etkilenen İtalya, İspanya ve Fransa’nın başı çektiği, Belçika, Lüksemburg, İrlanda, Portekiz, Yunanistan ve Slovenya’nın dâhil olduğu toplam dokuz ülkenin desteklediği korona tahvili grubu. Diğer tarafta ise Avusturya, Hollanda, Danimarka ve İsveç güçlü ekonomik performans sergileyen ve korona tahvili fikrine karşı çıkan ülkeler grubu yer almakta.

Korona Tahvili Nedir?

Korona tahvili, AB üyesi ülkelerin piyasaya süreceği ortak borçlanma senetleri olarak tanımlanıyor. Bu yöntemle, üye ülkeler birlikte borçlanıp, bu borç yükünü paylaşmış oluyorlar. Koronavirüs nedeniyle gündeme gelen tahvil konusu aslında AB içinde ilk defa tartışılan bir konu değil. Daha önce 2010 yılında Yunanistan’daki ekonomik kriz sırasında tahvil konusu gündeme gelmiş ve diğer üye ülkeler tarafından tepkiyle karşılanmıştı. Bunun nedeni ise Almanya, Avusturya ve Hollanda gibi ekonomisi güçlü olan üye ülkelerin, hâlihazırda zaten borcu bulunan diğer ülkelerin borcuna sadık kalıp kalmayacağından çekinmesiydi.

Korona tahvili ilgili ülkelere ekonomik olarak yardımcı olmayı amaçlıyor. Bu şekilde, yüksek borçlu ülkeler yatırımcılardan çok daha uygun koşullarda borç alabiliyorlar. Örneğin, Almanya gibi ekonomik olarak güçlü ülkeler söz konusu olduğunda, ortak tahvillerin kredi notu daha iyi oluyor. Bu nedenle, bu tür menkul kıymetlerin daha güvenli olduğu düşünüldüğünden devletler, korona tahvilleri için hâlihazırda kendi ulusal tahvillerinde olduğu gibi yüksek faiz oranlarını sunmak zorunda kalmıyorlar ve böylelikle de borç yükü azalmış oluyor.

AB içinde tahvil taraftarı ve tahvil karşıtı grupların oluşması AB’nin dayanışma konusunda sınıfta kalmasına ve beraberinde ciddi problemler getirmesine sebep oldu. Başlangıçta ortak borçlanma konusunda karşı çıkan Almanya, sonradan Başbakan Merkel önderliğinde fikir değişikliğine gitmiş ve Fransa ile birlikte ortak borçlanma paketi açıklamıştı.

Almanya ve Fransa'dan 500 Milyar Avroluk Kurtarma Paketi Teklifi

Almanya Başbakanı Angela Merkel ve Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un girişimiyle, 18 Mayıs 2020 tarihinde koronavirüs salgınından en çok etkilenen sektörleri ve bölgeleri desteklemek amacıyla 500 milyar avroluk kurtarma paketi önerildi.

Buna göre, Avrupa Komisyonunun 500 milyar avro tutarında bir yeniden yapılandırma fonu oluşturmak için Birlik adına finansal piyasalardan borç alma yetkisine sahip olması gerekiyordu. Bu aynı zamanda AB'nin üye ülkeler adına tarihinde ilk kez borçlandığı anlamına geliyordu. Bu şekilde oluşturulacak fon ile başta İtalya ve İspanya olmak üzere koronavirüs krizinden en çok etkilenen ülkelere mali destek verilmesi planlanıyordu.

Merkel ve Macron, üye ülkelerin ekonomi paketine onay vermesi halinde AB içerisindeki büyümeyi güçlendirmek ve rekabeti artırmak istediklerini açıkladılar. Liderler ayrıca, önerilen ekonomi paketi ile inovasyon, araştırma, dijitalleşme ve ekoloji alanlarına yatırım yapmak istediklerini ve bu paketin ihtiyacı olan AB ülkeleri arasında dağıtılacağını ifade ettiler. Merkel, Avrupa'nın bu ekonomi paketiyle koronavirüs krizinden daha güçlü, daha uyumlu ve dayanışma içinde çıkmasını amaçlandığını ve Avrupa için artık birlik zamanı olduğunu vurguladı.

Kurtarma paketinin onaylanıp, uygulanabilmesi için AB'nin 27 üye ülkesinin de onayı gerekiyor. Ancak "Tutumlu Dörtlü" adı verilen Avusturya, Hollanda, Danimarka ve İsveç konuya karşı bu kadar sert bir tavır almışken, Merkel ve Macron'un başta bu dörtlü olmak üzere tüm üye ülkeleri eşzamanlı nasıl ikna edeceği merak ediliyordu.

Avrupa Komisyonunun 750 Milyar Avroluk Kurtarma Paketi Teklifi

Merkel-Macron kurtarma paketi teklifinden sonra tüm gözler Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen'e çevrilmişti. Von der Leyen ise Merkel-Macron planını daha da genişleterek 27 Mayıs 2020 tarihinde 750 milyar avroluk kurtarma paketi önerisini AP'ye sundu ve üye ülkelerden destek istedi. Üye ülkelerden önyargularını bir kenara bırakıp, birlikte hareket etmelerini isteyen von der Leyen, hiçbir üye ülkenin tek başına krizden çıkamayacağını, tüm üyelerin birlik olup aynı yolda yürümesi gerektiğini ifade etti. Von der Leyen'in, AB'nin bunu gelecek nesillere borçlu olduğu söylemi ise dikkat çekiciydi.

750 milyar avroluk yeniden yapılanma programının, kredilerden ve geri ödenmeyen hibelerden oluşması, 2058 yılına kadar AB bütçesi üzerinden ödenmesi ve AB adına alınacak borçla finanse edileceği belirtiliyor. Borcu ödemek için de Komisyon bir dizi yeni AB vergisi öneriyor. Bunlara örnek olarak, emisyon ticaretinden elde edilen gelire, daha düşük çevre standartlarına sahip üçüncü ülkelerden mal ithalatı için karbon vergi sigetirilmesi ve dijital verginin uygulanması verilebilir.

Komisyon tarafından önerilen kurtarma paketinin, 500 milyarlık bölümünün hibe olarak ve 250 milyar avroluk bölümünün ise kredi olarak verilmesi planlanıyor. Yardım paketinden en büyük desteği, Birlikte krizden en çok etkilenen iki Üye Devlet olan İtalya ve İspanya alacak. İtalya'nın 172 milyar ve İspanya'nın da 140 milyar avro alması planlanıyor. Aynı paketten Fransa ve Polonya'ya 39 milyar, Almanya'ya 29 milyar avro verilmesi planlanıyor. AP genel oturumunda

olumlu karşılanan paketin yürürlüğe girebilmesi için başkanlığını Belçikalı siyasetçi Charles Michel'in yaptığı AB Konseyi tarafından onaylanması gerekiyor.

Teklif sunulduktan sonra "Tutumlu Dörtlü" tarafından, Avusturya Başkanı Sebastian Kurz önderliğinde çok da olumlu olmayan bir cevap geldi. Kurz, Komisyon tarafından yapılan bu teklifin, müzakerelerin sadece temelini oluşturduğunu, henüz hiçbir şeyin netleşmediğini, hibe ve borç konularının mutlak suretle tekrar tartışılması gerektiğini ifade etti. Kurz, ülkesi Avusturya'nın pakete sadece belirli bir zaman aralığı için geçerliyse ve bir seferlik "acil yardım" gibi düşünüldüğü takdirde onay vereceğini vurguladı. Böylelikle Kurz, Üye Devletler arasında yapılacak müzakerelerin sert geçeceğinin de sinyallerini vermiş oldu.

18-19 Haziran 2020 tarihleri arasında video konferans yöntemiyle yapılan AB Liderler Zirvesi'nde, koronavirüsün neden olduğu ekonomik sorunlarla mücadeleye yönelik hazırlanan kurtarma programı üzerinde ve Birliğin gelecekteki bütçesine ilişkin konularda uzlaşa sağlanamadı. AB üyesi 27 ülke liderinin katıldığı toplantıda, koronavirüsün ekonomik etkilerine karşı hazırlanan kurtarma programı ile AB'nin 2021-2027 yıllarına yönelik bütçesinin ele alındığını belirten Konsey Başkanı Michel, bütçe ve kurtarma paketi konularının ilk defa liderler seviyesinde görüşüldüğünü ve farklı yaklaşımların olumlu biçimde ele alındığını belirtti.

Michel, zorlukların hafife alınmaması gerektiğini ve müzakere aşamasına geçildiğini belirtti. Michel ayrıca 17-18 Temmuz 2020 tarihlerinde Brüksel'de liderlerin fiziksel olarak katılacakları bir zirve düzenlemeyi planladığını, yakın zamanda müzakerelere yönelik somut tekliflerde bulunacağını vurguladı.

AB Komisyonu Başkanı von der Leyen de, COVID-19 krizi ile birlikte mevcut AB bütçesi döneminin sonuna yaklaşıldığını ve Komisyon olarak toplam 1,85 trilyon avroluk bütçe ve kurtarma programı teklif edildiğini ifade etti.

Almanya Dönem Başkanlığı ve AB'nin Geleceği

AB'nin kurucu 6 ülkesinden bir olan ve bugün Birliğin lokomotifi konumundaki Almanya, 1 Temmuz 2020 tarihinden itibaren AB Dönem Başkanlığı'nı altı aylığına Hırvatistan'dan devraldı. Böylece Almanya toplamda üçüncü kez ve 2007'den sonra tekrar AB Dönem Başkanlığını üstlendi ve bir dönem aynı federal hükümette birlikte çalışan iki Alman muhafazakâr demokrat politikacı, şimdiki AB Komisyon Başkanı von der Leyen ile Başbakan Merkel, 31 Aralık 2020 tarihine kadar AB politikalarına yön verecekler.

Almanya, dönem başkanlığı boyunca aynı zamanda, 2021 yılından itibaren 6'şar ay süreyle bu görevi üstlenecek olan Portekiz ve Slovenya ile birlikte Trio-Üçlü Başkanlık Sistemi'nin de bir parçası olarak görev yapacak. Buna göre, dönem başkanlığı görev süresi resmi olarak 6 aylık bir dönem kapsamakta, fakat fiilen 18 aylık bir sürece tekabül etmekte. Bu sistemde sadece bir ülke değil, üçlünün diğer ülkeleri de yoğun bir iş yükü ve sorumluluk paylaşıyor. Almanya AB Dönem Başkanlığı süresince hem motor hem de moderatör görevi görecek.

Lokomotif üye Almanya'nın AB Dönem Başkanlığı bütçe ve ortak borçlanma konuları bakımından büyük önem arz ediyor. Almanya, önümüzdeki 6 aylık süre zarfında 2021-2027

yılları arasında planlanan 1,1 trilyon avroluk Çok Yıllı Mali Çerçeve üzerinde değişik ülkeler arasında süren tartışmaları gidermeye ve bir uzlaşma sağlamaya çalışacak. Hedef, üye ülkeler arasında yeni bir bölünmenin olmasını engellemek.

Almanya Dönem Başkanlığı zamanında gerçekleşecek ilk AB Liderler Zirvesi 17-18 Temmuz 2020 tarihlerinde Brüksel’de yapılacak Zirve 1,1 trilyon avroluk 2021-2027 yıllarını kapsayacak ortak bütçe ve 750 milyar avroluk kurtarma paketi açısından büyük bir önem taşıyor. Zirvede, kurtarma paketinin nasıl tahsis edilmesi gerektiği ve fonlara erişim konusunda belirlenecek koşullar da dâhil olmak üzere, çözülemeyen bir dizi konuda anlaşmaya varılmaya çalışılacak.

Zafer Can Dartan – İKV Uzman Yardımcısı